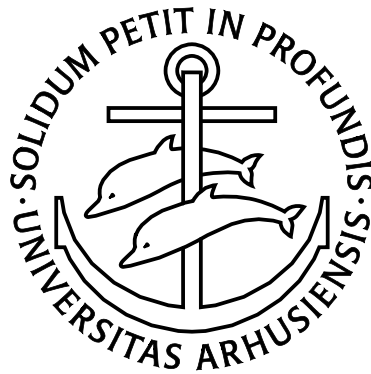

Kandidatspeciale

Kald og Sygepleje

– en analyse af tekster gennem 90 år

af

Susan Michelsen

Navn: Susan Michelsen
Modul: Kandidatspeciale
Måned og år: September 2011
Vejleder: Regner Birkelund
Anslag: 113.117

Kald og Sygepleje

– en analyse af tekster gennem 90 år

af

Susan Michelsen

Sektion for Sygepleje
Institut for Folkesundhed
Det Sundhedsvidenskabelige Fakultet
Aarhus Universitet
Høegh-Guldbergs Gade 6A
Bygning 1633
8000 Århus C

Resumé

Kald og Sygepleje

en analyse af tekster gennem 90 år.

Problemformuleringen til dette speciale var :

Hvorledes italesættes kaldet i sygeplejen af sygeplejersker i perioden 1920'erne til vor tid?

Hvordan udvikler kaldsopfattelsen i sygeplejen sig i denne periode?

Hvordan kan tidsperioden, som den angivne tekst er skrevet i, have indflydelse på, hvordan kaldet beskrives ?

Den anvendte analysemetode var tekstanalyse og historisk analyse af syv tekster skrevet i en periode på 90 år.

Der blev af analysen uddraget 3 perspektiver på kaldstanken i sygepleje : det historiske perspektiv, det religiøse perspektiv og det personlige perspektiv. Disse perspektiver blev belyst ved hjælp af teori om kaldets omdannelser og dobbelthed ved sociolog Max Weber og sygeplejeteoretiker Kari Martinsen og teori om den etiske fordring ved filosof K.E. Løgstrup.

Det kan konkluderes, at jo yngre en tekst er, i jo højere grad vender kaldsopfattelsen tilbage til et mere oprindeligt og luthersk syn på kaldet fremfor den mere pietistiske version af kaldsbegrebet fra 1800-tallet. Derudover kan konkluderes at alle beskrivelserne af kaldet, i både fagpolitisk og religiøs henseende, er præget af den tid de er skrevet i.

Abstract

Vocation and nursing

An analysis of texts through 90 years.

The research questions for this project were:

How do nurses articulate the concept of vocation in nursing in the period 1920's to our age?

How does the concept of vocation in nursing develop in this timeframe?

How can the period in which the indicated text was written, have influenced the way the concept of vocation was described?

The analytical methods used were textual analysis and historical analysis of seven texts written in a period of 90 years.

From the analysis three perspectives on the idea of vocation in nursing were extracted: the historical perspective, the religious perspective and a personal perspective. These perspectives were elucidated using the theory of vocation transformations and duality of vocation by sociologist Max Weber, nursing theorist Kari Martinsen and theory of the ethical demand by philosopher K.E. Løgstrup.

It can be concluded that the more recent a text is, the more the perception goes back to a more original and Lutheran view on vocation, rather than the more pietistic version of vocation from the 1800s. Additionally, it is concluded that all the descriptions of vocation, both when pertaining to professional politics and religious terms, are characterized by the time they are written in.

Indholdsfortegnelse

1.0 Indledning	s. 6
1.1 Kald hos nutidens sygeplejestuderende	s. 7
1.2 Kald som begreb	s. 7
1.3 Kaldet og Sygeplejen i Danmark	s. 8
1.4 Kari Martinsens kaldstanke	s. 12
1.5 Sygeplejens udvikling fra kald til fag	s. 13
1.6 Hvorfor et speciale med historisk indhold	s. 14
1.7 Opgavens undersøgelsesspørgsmål	s. 14
2.0 Litteratursøgning	s. 15
3.0 Metode og Teori	s. 16
3.0.1 Opbygning af specialet	s. 16
3.1 Metodeovervejelser	s. 17
3.2 Indsamling af empiri	s. 17
3.2.1 Liste over empiri	s. 18
3.3 Analysemetode og teori	s. 18
3.4. Tekstanalyse	s. 19
3.5 Historisk analyse	s. 20
3.6 Analysemodel	s. 21
3.7 Videnskabsteoretisk ramme	s. 22
3.8 Max Weber teori om protestantisk kaldsetik	s. 23
3.9. K.E. Løgstrups “etiske fordring”	s. 24
4.0 Træk af sygeplejens historie	s. 25
4.0.1 Sygeplejens lønudvikling og arbejdsforhold siden 1899	s. 25
5.0 Analyse af teksterne	s. 28
5.1 Kildekritik af de udvalgte tekster	s. 28
5.1.0 Charlotte Munck	s. 28
5.1.1 Elna Hiort-Lorenzen	s. 31
5.1.2 Maren Grosen	s. 35

5.1.3 Inge Funding	s. 38
5.1.4 Anne Vesterdal	s. 40
5.2 Sammenfatning og sammenligning af italesættelserne af kaldet	s. 44
5.3 Perspektiver	s. 46
6.0 Diskussion	s. 48
6.1 Kaldets historiske perspektiv	s. 48
6.2 Kaldets religiøse perspektiv	s. 50
6.3 Kaldets personlige perspektiv	s. 53
7.0 Konklusion	s. 54
8.0 Kaldet i går, i dag og i fremtiden	s. 57
Litteraturliste	s. 58

1.0 Indledning

I dette speciale vil det blive undersøgt, hvorledes fem sygeplejersker i fire bestemte tidsperioder har skrevet om kald og sygepleje.

Jeg har i mange år været interesseret i emnet ”kaldet i sygeplejen”; bl.a. fordi der, da jeg startede på sygeplejeskolen i mit første skoleår (1995), var en stor sygeplejerskestrejke. Det var den første store strejke, sygeplejersker var involverede i for at få forbedrede lønforhold siden 1973 (Balslev Wingender 1999 Bind I, s. 95).

Et af de slogans som blev brugt ved demonstrationer var: “Florence Nightingale er død” - og en happening som blev sat i værk fra Dansk Sygeplejeråds (DSR) side, var en symbolsk begravelse af Florence Nightingale (Andersen 1995). Hvad var meningen med dette? Jo, det skulle understreges, at sygeplejersker ikke længere var pæne piger med et højere Gudgivet kald til at tjene medmennesket, men veluddannede, professionelle fagpersoner - og jobbet skulle aflønnes som sådan. Arbejdet bar ikke længere blot lønnen i sig selv. Denne kampagne undrede mig lidt, da der slet ikke blev talt om kald på sygeplejeskolen.

I skrivende stund (2011) fejrer DSR "Sygeplejens År". I den forbindelse er der blevet lagt sider op på DSR's hjemmeside, som fortæller om sygeplejerskers gerning i dag. Som et eksempel på en overskrift står der: "Et professionelt valg - ikke bare et kald" (DSR 2011). Kaldet “spøger” stadig hos DSR.

Det virker generelt som om, at ideen om sygepleje som et kald er indlejret i sygeplejerskers tankegang. Mindst et par gange om måneden hører jeg kollegaer, sygeplejersker og sosu-assistenten, sige ”... men det er jo et kald det her” i et oftest spøgende toneleje, når der er ekstra travlt på arbejdet, eller når lønsedlen kommer. De fleste sygeplejersker jeg har mødt og talt med om kaldet, angiver dog ikke kald som grund til at blive sygeplejerske. De ser det som et fag og erhverv som alle andre. Jeg har dog også mødt enkelte sygeplejersker og sundhedsmedarbejdere, som føler sig kaldet til deres gerning i sundhedsvæsenet.

Når jeg taler med mennesker, som ikke selv arbejder i plejefaget om sygepleje og sygeplejersker, oplever jeg indimellem vrede over, at sygeplejersker f.eks. strejker og

ønsker en bedre betaling for deres arbejde. Jeg har hørt udtalelser som: "I ved jo, hvad I er gået ind til" og "sygeplejersker kan ikke være bekendt at strejke, fordi de syge har brug for dem. At passe de syge er vigtigere end deres løn". Udtalelser som efter min mening sætter sygepleje på et andet niveau end andre fag, og det betyder, at det af nogle ses som suspekt og egoistisk at ønske løn og goder efter uddannelse og ansvar. Altså er det ikke kun internt i sygeplejen at kald og sygepleje kædes sammen. Dele af den almene offentlighed forventer, at en sygeplejerske er drevet i arbejde af et kald, eller noget der ligner et kald.

1.1 Kald hos nutidens sygeplejestuderende

I forbindelse med en undersøgelse af "kaldet i sygeplejen" er det relevant at se på, hvilken motivation nutidens sygeplejestuderende har, når de søger optagelse på uddannelsen.

Den nye sygeplejestuderende vil måske ikke bruge den direkte betegnelse kald som begrundelse for valg af uddannelse. Men når der spørges ind til sygeplejestuderendes begrundelse for at vælge netop sygeplejestudiet, viser det sig, at de vælger dette studium, fordi de gerne vil være noget for andre. Udtalelser som: "Har altid ønsket at arbejde med mennesker, selvom det lyder lidt som en kliché. Det er dejligt at kunne gøre lidt, og stadig vide at man har gjort en forskel for et andet menneske" og "Jeg kan gøre en forskel, og det gør noget ved mig som menneske." (Sygeplejerskeuddannelsen 2008) viser, at årsager til valget af studiet ligner noget, som kan betegnes som et kald, en indre drift. En undersøgelse foretaget blandt sygeplejestuderende i 2006 viser, at overvældende 92 % af de studerende vælger netop sygeplejen, fordi de vil "have med mennesker at gøre" (Bjørnsson 2006).

I de følgende afsnit vil jeg kort redegøre for kaldet som fænomen gennem historien og i sygeplejen siden 1860'erne.

1.2 Kald som begreb

Om kaldet eller nærmere kaldelse står der i den store danske encyklopædi:

"religiøs begrundelse for menneskers tro eller omvendelse; bruges i forlængelse heraf tillige om kaldelse til et embede eller et arbejde." (DSDE 2011, 1)

Og i Politikens danske ordbog står der :

“Et arbejde som står i en højere sags tjeneste, og som forudsætter uselvskhed og føles som en indre trang” (Becker-Christensen 2000)

Et kald indikerer to parter; en der kalder, og en der hører og følger kaldet, og kaldstanken har da også næsten altid været forbundet med noget religiøst. Jeg vil i dette afsnit udelukkende referere til det kristne kald, da min opgave drejer sig om danske forhold, og Danmark har haft kristendom som en slags statsreligion i over 1000 år.

I Gamle Testamente i Bibelen står der allerede om kaldelse i 1. Mosebog. Gud kalder Noa til at bygge en ark, og Gud kalder Abraham til at forlade sit hjemland og bosætte sig i det land, han vil give ham (Bibelen 1998 1.mos. kap 7(Noa) og kap. 12(Abraham)).

I Ny Testamente kalder Jesus; han kalder sine disciple, f.eks. siger Jesus til Simon Peter og Andreas i Markusevangeliet: “Kom og følg mig, så vil jeg gøre jer til menneskefiskere” (Bibelen 1998 Markus, kap. 1).

Videre i Ny Testamente kaldes farisæeren Saulus til at udbrede evangeliet på en rejse til Damaskus - han slås med blindhed, og først da han tager kaldet på sig, får han synet igen (Bibelen 1998 Ap.G. kap.9). Videre op igennem kristendommens historie, altså i katolsk tid, indikerede det at være kaldet et kald til noget "særligt" religiøst, f.eks. præst, munk eller nonne (Martinsen 2004, s.91-92). Først med reformationen i 1523 bliver kaldet almenmenneskeligt; i forbindelse med sin toregimentelære og dualistiske verdenssyn¹ fremsætter Luther sin lære om menneskets kald: Når Gud i ordet giver troen, så tilhører alle den gejstlige stand (det almindelige præstedømme). Den kristne skal i sit arbejde i verdslig stand se et kald til at være Guds medarbejder på skabelsens opretholdelse. Luther ser kaldstanken som en positiv tolkning af hverdagslivet (Gyldendals Religionsleksikon 1999, s. 265).

1.3 Kaldet og Sygeplejen i Danmark

I dette afsnit vil der blive gjort rede for, hvilken betydning kaldet i sygeplejen har haft i Danmark.

Det er ikke så mærkeligt, at sygeplejen “lider” under denne association, at sygeplejersker er kaldede. Hvis man ser bort fra de katolske søstre, kan man sige, at den

¹ Dvs. verden som en kamplads mellem Gud og djævel (Gyldendals Religionsleksikon 1999, s.264)

moderne sygepleje i Danmark havde sin begyndelse i midten af 1800-tallet; da begyndte diakonisser at uddanne til sygepleje - og disse diakonissesygeplejersker overtog arbejdet på sygehusene fremfor de uuddannede vågekoner (Frederiksen 2008). Diakonissebevægelsen begyndte i 1830'erne i Kaiserswerth i Tyskland. I 1833 grundlagde Theodor Fliedner et Magdalenahjem for løsladte kvindelige fanger, og i 1836 blev den første evangeliske diakonisseanstalt som hospital grundlagt. Disse anstalter blev grundlagt i overensstemmelse med Fliedners moderhussystem. Moderhussystemet bestod i, at diakonisserne ved hospitalerne og anstalterne levede sammen i et bo- og arbejdsfællesskab, fik den samme løn, havde de samme forpligtelser og ens klædedragt (Foss 1992, s. 107). Netop Fliedners moderhussystem spredte sig til hele Europa, og kom til Norden, Stockholm i 1851 og Danmark i 1863 (Foss 1992, s. 107).

Det vil sige, at de første sygeplejersker i Danmark, diakonisserne, har deres udspring i en kristen diakoni-bevægelse. Kaldet var vigtigt for de første diakonissesygeplejersker; om Louise Conring² står der i "I Troskab mod kaldet":

“..men hvad hun her havde gennemlevet, havde styrket den kaldsbevidsthed, der prægede hende så stærkt resten af livet og satte hende i stand til at forblive tro mod sit kald.” (Hauge 1963, s. 26)

Den såkaldt verdslige sygepleje har også sin begyndelse i en kristen kaldstradition. Traditionelt anses Florence Nightingale som grundlægger af den moderne, verdslige sygepleje, men Nightingale fik sin uddannelse i Kaiserswerth, og på det hospital hvor Nightingale startede sin sygeplejeuddannelse, St. Thomas hospital, var sygeplejerskernes levevilkår omtrent de samme som søstrene i diakonissefællesskaberne; sygeplejersker som blev uddannet på Nightingales skole, skulle ligesom diakonisserne være ugift og leve i denne form for klosterfællesskab (Elstad 2008, s. 83). Endvidere er det værd at bemærke, at netop Florence Nightingales navn i folkemunde er blevet synonymt med kald og uselvsk opofrelse - dette nok også pga. den vigtige rolle hun spillede som krigssygeplejerske under Krim krigen (Elstad 2008).

² Louise Conring (1824 - 1891) var den første dansk-fødte diakonisse og Den Danske Diakonissestiftelses første forstanderinde (Ilkjær & Kolsum 2008, s. 31).

Følgende sygeplejeløfte, som kaldes Florence Nightingale løftet, blev brugt når nye sygeplejersker skulle indtræde i deres gerning, i Danmark indtil år 1956 - og i det står der:

"..forpligter mig for Gud og denne Forsamling til at leve mit Liv i Renhed og at udøve min Gerning i Troskab." og

"..der under udøvelsen af mit Kald kommer til min Kundskab" og

"Med Troskab vil jeg bestræbe mig for at hjælpe Lægen i hans Arbejde"

(Hiort-Lorenzen 1934, s. 15).

Susanne Malchau, sygeplejerske, cand. cur. og ph.d., har i forbindelse med sin ph.d. afhandling om Søster Benedicte Ramsing, som var nonne og sygeplejerske, skrevet om om kaldet i flere artikler, som har været bragt i Sygeplejersken.

Malchau har periodiseret kaldstanken fra 1900 til vor tid, og hun inddeler den i fire perioder. Fra 1900 til 1932 var en kristent begrundet kaldstanke sygeplejefagets vigtigste princip. Holdningen hos både læger og sygeplejersker var, at kaldet gik forud for uddannelse - selvom man ønskede en forbedring af uddannelsen, måtte det ikke gå ud over kaldet (Malchau 1998).

Fra 1933 til 1957 fortsatte denne tanke om kaldet, men kaldet levede nu side om side med tanken om sygepleje som erhverv. Der udspandt sig i 1930'erne og 1940'erne en større debat i sygeplejerskekredse ang. dette spørgsmål. Eftersom at kaldstanken var hele fagets grundlag, var modstandere af boglige forudsætninger for en sygeplejerskeuddannelse, bange for at dette grundlag ville smuldre. De så sygeplejerskens kvindelige og religiøse dyder som de væsentligste egenskaber. På den anden side af denne debat fandtes dem, for hvem det ikke var et problem at forene kald og erhverv - de tog den rette indstilling for givet (Malchau 1998).

Den sidste periode Malchau har skrevet om, er fra 1958 til 1989. I denne periode bliver der stort set ikke talt om kald i sygeplejen i Danmark. Florence Nightingale-løftet falder bort til gengæld for et løfte med flg. ordlyd:

"Jeg vil udøve sygeplejerskegerningen samvittighedsfuldt og uden personanseelse" og "jeg vil gøre mig bekendt med og nøje efterleve de mig og mit fag vedkommende anordninger og bestemmelser" (Malchau 1998)

Herved er sygeplejerskeløftet blevet ændret fra et kristent løfte til et løfte om, at efterleve fagets bestemmelser og anordninger. Kaldet er faldet ud og erstattet af et "standsløfte". Dette standsløfte faldt bort, da ny Lov om Sygeplejersker kom i 1979.

I denne periode falder kaldstanken ud af sygeplejerskers fagforståelse, og sygeplejen er reduceret eller ophøjet til et erhverv. Malchau skriver, at grunden til skiftet synes at være, at sygeplejen for første gang har fået en konkret teori om sygepleje, nemlig Virginia Hendersons teori om grundlæggende behov. Hendersons teori havde i høj grad greb om betydningen af den grundlæggende sygepleje, og i stedet for "kaldstanken" blev nu "menneskets behov" fagets overordnede princip (Malchau 1998).

Fra 1990 og frem dukker kaldstanken frem igen. Denne gang ikke som et kristent kald, men som et grundmenneskeligt kald. Det er især Kari Martinsens omsorgsteori, som stort set alle yngre danske sygeplejersker har stiftet bekendtskab med, som er med til at introducere kaldstanken på ny.

Martinsen skriver, at omsorg "... er forbundet med å hjælpe og ta hånd om. Omsorg har med njestekjærighet å gjøre, å handle mot andre, som vi vet, at andre skal handle mot oss. Det er å bryte egosentriciteten, å gå ut over sig selv. Det er følelsen av å stå andre nær." (Malchau 1998).

Med denne definition på omsorg søger Martinsen at indsætte kaldstanken i vor tids sygepleje.

Lighedstegn mellem de tre perioder er, at i de tre perioder kaldstanken var aktuel, er kaldstanken anset som sygeplejens overordnede princip og defineret som at "tjene næsten". Forskellen er, at i perioden 1900-1957 var kaldstanken hovedsageligt religiøst betinget og anset som en del af kvindens natur. Kaldstanken siden 1990 er ikke kønsbundet og anses som et grundmenneskeligt kald, dvs. ikke religiøst betinget (Malchau 1998).

1.4 Kari Martinsens kaldstanke

I det følgende afsnit vil jeg redegøre for den norske sygeplejeteoretiker Kari Martinsens tanker om kald og omsorg i sygeplejefaget.

Som nævnt i det forrige afsnit er det især Kari Martinsens tekster om omsorg og kald, som har introduceret en ny generation af sygeplejersker til kaldstanken. Martinsen har gennem de sidste 20 år spillet en stor rolle for sygeplejestuderendes opfattelse af omsorg og Susanne Malchau skriver om Martinsens kaldsopfattelse i bogen

"Omsorgstækning - en indføring i Kari Martinsens forfatterskab", at Martinsens opfattelse af kald ligger tæt på hendes opfattelse af omsorg - hendes analyser af kaldstanken er nært relateret til hendes analyser af omsorg (Malchau 2000).

Martinsen, skriver Malchau, genindsætter i omkring 1990 fagtraditionens kaldstank om at tjene næsten ud fra ideal om uegennyttighed. Eksempelvis defineres kaldet på flg. måde i den danske sygeplejefaglige ordbog i 1996:

“Sygeplejerske Kari Martinsen forstår kaldet som en tjeneste for andre ud fra en bevidsthed om, at kaldet er et overordnet princip i sygeplejegeringen. Kundskaber skal være underordnet kaldet, som beskrives med ordene uegennyttighed, hjælpsomhed, personorientering, nærhed og engagement”

(Grove og Topsøe-Jensen 1996) (Malchau 2000).

Denne definition på kaldet svarer stort set til, hvorledes Martinsen karakteriserer kaldstanken i norsk sygepleje i perioden 1868-1940³. Blot har Martinsen nu moderniseret sin tidligere analyse af kaldstanken og udeladt kaldets kristne perspektiv og kaldets tilknytning til den traditionelle kvinderolle (Malchau 2000).

Martinsen er kommet frem til, at kaldet, fremfor religiøst betinget, er et grundmenneskeligt humant fænomen, sagt med Løgstrups ord - en etisk fordring om at tage vare på næsten. Dette ideal kræver, at sygeplejerskens personlige egenskaber bliver sat på dagsordenen; faget kræver ikke blot gode skolekundskaber men også personlig dannelse, og det er der ikke nogen garanti for i uddannelsen. Dannelse, skriver Martinsen, er knyttet til praksis, til vor måde at leve sammen på og til dagliglivet, og det er i dette dannelsesideal, at Martinsen indsætter uegennyttigheden i den forståelse, at her i ligger selve kærlighedens og kaldets væsen (Malchau 2000).

1.5 Sygeplejens udvikling fra kald til fag

Hos DSR er der ingen tvivl om, at sygepleje ikke længere er et kaldsbetinget fag, men et fag med egen berettigelse. Dette er beskrevet i flere værker udgivet af DSR. F.eks. i bogen “Fra kald til fag” fra 1999, som beskriver DSR’s kamp for, at sygeplejefaget fik en statslig autorisation - og dette opnåede DSR i 1933, da Rigsdagen vedtog loven om autorisation af sygeplejersker (Petersen 1989).

³ Som Martinsen havde beskrevet og undersøgt i en artikel fra 1985 (Malchau 2000)

Op til stiftelsen af Dansk Sygepleje Råd i 1899 var sygeplejersker i manges opfattelse kvinder, som fulgte et indre kald om at tjene deres medmenneske ved at yde dem pleje, når de var syge. Sygepleje var derfor nærmest at betragte som velgørenhedsarbejde, og det var ikke noget, man skulle betale for. I denne sammenhæng bliver kaldstanken brugt imod sygeplejersker, så der nærmest bliver noget odiøst i at ønske en rimelig løn for sit arbejde (Petersen 1989).

Det var sådanne holdninger DSR søgte at ændre. Man hævdede, at sygepleje var et fag som alle andre. For at blive sygeplejerske skulle man gennemgå en specifik, sygeplejefaglig, systematisk uddannelse; ellers blev sygeplejen ikke udført korrekt. Fagets udførere var selvstændige, erhvervsdrivende kvinder, og det var kun rimeligt, at de blev aflønnet på en måde, så de kunne ernære sig selv (Petersen 1989).

Derfor arbejdede DSR i denne periode på at få ensrettet sygeplejerskeuddannelsen. I 1907 henvendte DSR sig hos de overordnede politiske myndigheder, hvor de fremlagde ønsket om at få indført en statseksamen. DSR's argumenter for at faget skulle statsanerkendelse, var, at alle, også kvinder som ikke var uddannede, kunne kalde sig sygeplejerske uden at have nogen form for uddannelse og det problematiske i, at en sygeplejerske som var blevet afskediget på grund af graverende fejl på et sygehus, let kunne få ansættelse på et andet sygehus, uden at fejlen havde konsekvenser for ansættelse som sygeplejerske. DSR ønskede indførelsen af en treårig uddannelse, og den skulle være ordnet på en lovmæssig måde (Petersen 1989).

At få indført en treårig sygeplejeuddannelse var en gradvis proces. Sygeplejeuddannelserne landet over var meget uens - men de fleste sygeplejeuddannelser var treårige i 1927 - der gik længere tid før sygeplejen blev statsautoriseret; det blev den i 1933, hvor den første lov om sygeplejersker blev vedtaget. Statsautorisationen betød, at kun sygeplejersker uddannede på de godkendte sygeplejeskoler, kunne kalde sig autoriserede sygeplejersker, men andre med en anden og kortere uddannelse kunne stadig kalde sig sygeplejersker, blot ikke autoriserede. Først i 1952 blev sygeplejerske-titlen beskyttet til kun at omfatte personer, som havde den statsgodkendte uddannelse (Petersen 1989).

1.6 Hvorfor et speciale med historisk indhold?

Hvorfor et speciale som behandler et af sygeplejens begreber historisk set? Der er jo rigeligt med kliniske problemstillinger, der kan tages op og behandles i et projekt som dette her.

Fordi, som Kjeldstadli skriver i sin bog; hvis vi vil forstå nutiden, må vi vide, hvordan den er blevet til. Og et kendt latinsk udtryk lyder: "historia magistra vitae" - historien som livets lærer (Kjeldstadli 2002, s. 23).

For at forstå hvorfor kaldet i sygeplejen har den status, som det har i dag, er det nødvendigt at se tilbage til tiden, da den moderne sygepleje havde sin begyndelse og på kernetidspunkter i sygeplejens historie.

Kaldet, altså den rette indstilling til faget, blev engang anset som et af de vigtigste elementer i sygeplejen - næsten vigtigere end boglig viden og faglige egenskaber. I dag er det et begreb som mest bliver omtalt som et negativt element i sygeplejen. Det er en stor forandring på under 100 år, og det er relevant at undersøge, hvorledes en så drastisk forandring kommer til udtryk.

1.7 Opgavens undersøgelsesspørgsmål

Jeg har lavet en uofficiel og uvidenskabelig undersøgelse blandt nogle kolleger og studiekammerater; jeg spurgte dem, hvad de tænkte, når de hørte ordet kald.

Det viste sig, at de fleste associerede ordet med begreber som "afkald", "opofrelse", "lydighed" og dårlige arbejds- og lønforhold. Det er interessant, at selvom Martinsen og Malchau skriver om et almenmenneskeligt og moderne kald, så er det stadig de gamle associationer, der hænger ved kaldsbegrebet.

Man skulle tro, at med Kari Martinsens store indflydelse på dansk sygepleje, at kaldet som vi kender det fra Nightingales tid og tidligere, var kommet på museum. Men det er det ikke. Det bliver nævnt igen og igen i materiale fra DSR og internt i sygeplejefaget. Jeg finder det derfor relevant at undersøge begrebet nærmere.

Det ser ud, som om kaldet i sygeplejen har gennemgået en interessant historie og udvikling. Denne udvikling vil jeg i dette projekt undersøge ved at analysere tekster skrevet af sygeplejersker gennem de sidste 85 år.

Når det gælder religiøse aspekter ved kaldstanken begrænser jeg mig til kaldet som beskrevet af protestanter, da kaldstanken i vestlig kristendom (som beskrevet) deler sig i to forskellige udgaver ved reformationen i 1523.

Dette fører til flg. problemformulering:

Problemformulering

Hvorledes italesættes⁴ kaldet i sygeplejen af sygeplejersker i perioden 1920'erne til vor tid?

Hvordan udvikler kaldsopfattelsen i sygeplejen sig i denne periode?

Hvordan kan tidsperioden, som den angivne tekst er skrevet i, have indflydelse på, hvordan kaldet beskrives, her tænkes der på f.eks. løn- og arbejdsforhold for sygeplejersker?

2.0 Litteratursøgning

Litteratursøgningen bestod af to dele.

Først ville jeg finde litteratur om emnet til brug i indkredsning af emnet og baggrundsviden til indledning.

Da min opgave omhandler danske forhold, lavede jeg ikke søgning i de internationale søgemaskiner, dog kom der undervejs enkelte hits fra de øvrige nordiske lande, og da Norge og Sverige har haft en udvikling både inden for medicin, sundhedsvæsen og sygepleje, som ligner det danske, og fordi vi i Danmark ofte sammenligner os med disse lande, har jeg anvendt en del af den fundne nordiske litteratur.

Jeg anvendte flg. søgemaskiner: statsbibliotekets artikeldatabase, bibliotek.dk, sygeplejersken.dk, klinisksygepleje.dk, fkb.dk og dsr.dk.

Jeg havde derudover viden fra tidligere læsning og uddannelsesforløb om, hvor jeg kunne finde litteratur om problematikken. Jeg havde forudgående viden om, at f.eks. Kari Martinsen og Susanne Malchau har skrevet om kaldet i sygepleje; defor søgte jeg på bibliotek.dk på deres navne.

Jeg anvendte søgeord som kald OG sygepleje, kald, kald OG fag OG sygepleje. Jeg anvendte også søgeordene Florence Nightingale, Florence og Nightingale da Florence Nightingale i folkemunde er blevet symbol på opofrende sygepleje og kaldstanke.

Derudover skulle jeg finde litteratur om sygeplejerskers lønforhold og arbejdsvilkår. Jeg søgte på DSR.dk for at få historisk viden om sygeplejerskers arbejds- og lønforhold

⁴ Italesætte : Udtrykke ved hjælp af ord; give en sproglig formulering (Den Danske Ordbog 2011, 1)

siden 1899. En anden kilde til viden om dette er Nete Balslev Wingenders værk om DSR's historie "Firkløveret og ildsjælene" fra 1999.

Min søgning førte til både artikler og bøger, som jeg har anvendt i indledningen i indkredsningen af emnet.

Den anden del af min litteratursøgning handlede om at finde empiri til analyse og diskussion. Denne proces er beskrevet i metodeovervejelserne.

3.0 Metode og Teori

I dette afsnit vil jeg gennemgå de metoder og den teori, som vil komme til at ligge til baggrund for specialet.

3.0.1 Opbygning af specialet

Indeværende speciale begynder med en indledning hvor undersøgelsesspørgsmålet indkredses, og der stilles en problemformulering. Derefter følger et afsnit hvori litteratursøgningprocessen beskrives. I metode og teori afsnittet vil jeg først beskrive metodeovervejelser og indsamling af empiri. Derefter beskrives og begrundes de valgte analysemetoder, og den valgte teori gennemgås.

Før analysen følger et afsnit, hvori der redegøres for en del af sygeplejens historie. Derefter følger analyseafsnittet, hvor den udvalgte empiri vil blive analyseret.

I diskussionsafsnittet vil den udvalgte teori blive anvendt til at diskutere analysens resultater.

Svarene på problemformuleringen præsenteres herefter i konklusionen.

3.1 Metodeovervejelser

Jeg har fundet inspiration i Mari Holens kapitel "Forestillinger om kvinder i sygeplejefaget" fra bogen "Sygepleje i fortid og nutid - historiske indblik" (Holen 2008), hvori Holen skriver om, hvorledes kvinder og sygeplejefaget hører sammen. Holen har undersøgt, hvordan tre sygeplejersker på tre forskellige tidspunkter skriver om kvinder og sygeplejefag, og analyserer deres tekster ved hjælp af tekstanalyse og historisk set ved hjælp af kønsforskning ved Judith Butler (Holen 2008).

Jeg vil på samme måde sætte spot på syv tekster, skrevet af fem forskellige sygeplejersker på fire forskellige tidspunkter i historien.

I min udlægning af teksterne har jeg fundet inspiration hos Kari Martinsen, som i sin artikel "Kallet - kan vi være det foruten?" skriver om både den traditionelle kaldstanke og det moderne kald. Heri bruger Martinsen Max Webers teori om det protestantiske kald til at belyse kaldstanken i sygeplejen. Endvidere henviser Martinsen i sin bearbejdning af kaldstanken til Løgstrups filosofi om den etiske fordring (Martinsen 2004).

Jeg vil på samme måde benytte Webers teori om kaldsetik og Løgstrups etiske fordring til at belyse kaldstanken i sygepleje som den er præsenteret i den valgte empiri.

3.2 Indsamling af empiri

I Holens kapitel benytter hun sig af tekster "skrevet af tre sygeplejersker på tre tidspunkter i historien". Ved nærlæsning af Holens tekst viser det sig, at de tekster hun har udvalgt til analyse er skrevet af nogen for sygeplejen i Danmark, nøglepersoner (Holen 2008). Derfor vil jeg på samme vis udvælge tekster, som er skrevet af personer, som har haft stor betydning for udviklingen af sygepleje i Danmark. Disse tekster har jeg fundet på flere måder. I litteratursøgnings-processen fandt jeg en del tekster om kaldet i sygeplejen, mange af disse skrevet af personer som har haft stor betydning for, hvorledes sygeplejen i Danmark har udviklet sig.

Jeg var inspireret af Malchus periodisering af kaldstanken i sygeplejen, da jeg skulle vælge, fra hvilken tidsperiode teksterne skulle komme fra; jeg valgte en tekst fra 1920'erne. I denne periode var kaldet indlejret i sygeplejerskers tankegang - og det var for de fleste utænkeligt at adskille de to ting. Jeg har udvalgt to tekster fra 1930'erne. To fra denne periode fordi, som det fremgår af den historiske gennemgang af løn -og arbejdsforhold, det er især i 1930'erne, at der sker mange forandringer i sygeplejen; f.eks. arbejdsforhold forbedres, og sygeplejersker kan gifte sig uden at skulle ophøre med at arbejde som sygeplejersker, og dette viser sig i sygeplejerskers diskurs i denne periode (Malchau 1998).

1950'erne er den sidste periode inden 1990'erne, hvor kaldet inkluderes i tekster som noget naturligt, derfor har jeg også valgt en tekst fra dette årti.

Selvom det er svært at forudsige, hvilke sygeplejersker fra 1990'erne og frem som vil have lige så meget indflydelse på sygeplejen i Danmark, som f.eks. Charlotte Munck havde i 1920'erne, har jeg måttet vælge tekst fra også denne periode, og jeg valgte Anne

Vesterdal, fordi hun er forfatter til nogle meget anvendte lærebøger i 1990'erne, og hun var en flittig skribent i Sygeplejersken.

Jeg valgte ikke at medtage Martinsens tekst om kaldet i sygeplejen fra 1996 "Kallet - kan vi være det foruten" som empiri, da jeg benytter den som en del af min teoretiske baggrund i specialets diskussion.

De enkelte forfatteres betydning for sygeplejen er uddybet i analyse-afsnittet.

3.2.1 Liste over empiri :

Charlotte Munck : "Indledning" til Almindelig Sygepleje 1926 (Munck 1926)

Elna Hiort-Lorenzen : "Sygepleje - kald eller erhverv" 1934 (Hiort-Lorenzen 1934)

Maren Grosen : "Kald og Erhverv" 1938 (Grosen 1938)

Inge Funding : "Examinander af 1954" 1954 (Funding 1954)

Anne Vesterdal : "Sygepleje - teori og metode I" s. 74 - 76 1996 (Vesterdal 1996), "Følelsepornografi" 1998 (Vesterdal 1998 I), "Er Florence helt død" 1998 (Vesterdal 1998 II),

3.3 Analysemetode og teori

I dette afsnit vil jeg kort gøre rede for den metode og teori, jeg anvender til at analysere den valgte empiri.

Jeg anvender tekstanalyse i analyse og tolkning af den indsamlede empiri. Tekstanalyse er en relevant metode, når man skal analysere indhold i tekster og synliggøre holdninger, normer og målsætninger (Koch 2007).

Jeg bruger tekstanalyse som beskrevet af Leif Becker Jensen i "Indføring i tekstanalyse", da den giver et godt samlet overblik over de vigtigste elementer ved anvendelse af tekstanalyse.

Derudover inddrager jeg metode fra bogen "Fortiden er ikke hvad den har været" af Knud Kjeldstadli, da teksterne i min indsamlede empiri er fra flere forskellige historiske perioder, og det derfor er relevant at anvende metoder, som hører til historie-faget.

For at få dybere indsigt i teksterne har jeg i diskussionen af teksterne valgt at inddrage teori fra Max Webers tekster om protestantisk etik og kapitalismens ånd og K.E. Løgstrups tekster om den etiske fordring.

Jeg har udvalgt Webers tekster om kaldsetik, fordi han i sin bog kommer med en teori på, hvorfor kaldsbegrebet i Vesten ser ud, som det gør, og fordi der er præcedens for at anvende hans tekster i analyse af kaldet i sygeplejen (Kari Martinsen i "Kaldet - kan vi være det foruden").

Løgstrups tekster om den etiske fordring er valgt, fordi han giver en forklaring på, hvorfor ét menneskes nød kan animere et andet menneske til at give hjælp. Også Løgstrups tekster er tidligere anvendt af f.eks. Martinsen til at analysere omsorgen og kaldet i sygeplejen.

3.4 Tekstanalyse

Leif Becker Jensen (født 1949) er cand.mag i dansk og historie fra 1981. Siden 1982 lektor ved Kommunikationsuddannelsen på RUC (Becker Jensen 2004).

Becker Jensen skriver om tekstanalyse, at den ikke er interessant i sig selv, men kun som middel til at nå et mål, som er at løse konkrete og relevante problemer. Endvidere skriver han, at metoden "ikke findes", fordi der er mange måder at analysere tekster på - tekster svarer på det, man spørger den om (Becker Jensen 2004).

I en tekstanalyse læser man en tekst for at undersøge og besvare nogle bestemte spørgsmål - dvs. ud fra en defineret problemstilling. Disse spørgsmål kan være mange og vidt forskellige. Becker Jensen skriver, at det derfor er vigtigt, at man ikke låser sig fast på en bestemt metode og bruger den slavisk, for en analytisk metode skal først og fremmest være funktionel, altså fungere over for en bestemt tekst og i forhold til nogle konkrete spørgsmål (Becker Jensen 2004).

Det videnskabsteoretiske grundlag for tekstanalyse er, at alle tekster bevæger sig på et parameter fra det åbne til det lukkede; enhver tekst er åben for tolkning, men lukker sig samtidig om sig selv, og derved begrænses fortolkningsmulighederne. Der er et spekter for, hvor åben tekst er for tolkning - på den helt åbne ende af skalaen befinder skønlitteratur sig, dette er traditionelle tekster, hvor man projicerer sig selv ned i teksterne og fortolker meget forskelligt. På den anden ende af denne skala er fagtekster, videnskabelige tekster; de er kendetegnede ved at de lukker for fortolkningsmuligheder. I den grå midterskala er der f.eks. sagtekster (Becker Jensen 2004).

Becker Jensen skriver, at den opstillede problemstilling er bestemmende for analysens undersøgelsesområde - det vil sige, at de elementer i teksten som er relevante for

spørgsmålet, udvælges og analyseres, mens de mindre relevante bliver frasorteret (Becker Jensen 2004).

3.5 Historisk Analyse

Knut Kjeldstadli dr.phil. er professor i moderne historie ved universitetet i Oslo og i Bergen.

Kjeldstadli skriver i sin bog om, hvorledes man kan tolke på de historiske kilder; det drejer sig oftest om at forstå sproglige udsagn. Med kvalitative teknikker søger man at finde ud af, om noget fandtes, hvad det var, og hvad det betød.

Der er tre aspekter ved denne tolkning, det drejer sig om tekst, ophavsperson og kontekst (Kjeldstadli 2004, s. 191).

Et udgangspunkt for en tolkning er at se, at en tekst er produceret af en ophavsmand i en bestemt kontekst. Det betyder at for at få en forståelse for teksten, må man skaffe sig en vis indsigt i personen (Kjeldstadli 2004, s. 192).

Dernæst ses der på konteksten, hvilken situation personen stod i, og derudover hvad den tidsmæssige kontekst er, hvad er der sagt eller gjort, umiddelbart før teksten blev produceret (Kjeldstadli 2004, s. 193).

Udover producent og kontekst ses der på teksten, som er det vigtigste. Dette minder om, og er tekstanalytisk metode. Der ses på meningsbærende ord, forfatterens sprogbrug, tomrum i teksten. Hvad betyder disse dele for helheden? Der skal ligeledes ses på formen af teksten, hvilken genre er teksten.

Når det gælder historisk analyse er kildekritik en vigtig del af processen. Kildekritik er en hjælp til at bestemme en kildes brugbarhed. Kildekritik går ud på at finde ud af, hvad man kan bruge den angivne kilde til. Dette sker ved at stille spørgsmål til teksten, hvilket her sker i forbindelse med de tre aspekter i historisk analyse og tekstanalyse (Kjeldstadli 2004, s.188).

3.6 Analysemodel

Efter at have gennemgået principperne ved historisk analyse og tekstanalyse, er jeg nået frem til flg. analysemodel:

I analysen vil jeg begynde med, at lave en kort opridsning af forfatterens liv og levned. Hvad er forfatterens personlige baggrund, hvilken betydning har hun haft for sygeplejen

i Danmark? Dette biografiske afsnit er medtaget for at få en bedre baggrundsforståelse for teksten.

Derefter vil jeg undersøge, i hvilken kontekst teksten er skrevet. Her vil jeg medinddrage viden fra afsnittet om sygeplejerskers løn- og arbejdsforhold og afsnittet om sygeplejens udvikling til fag.

Herefter analyseres der på teksten. Hvad er tekstens formål? Hvordan italesætter forfatteren kaldet? Er der særlige meningsbærende ord, som bruges om kaldet? Hvilket sprogbrug anvender forfatteren? Hvad kan dette sige om forfatterens holdning til kaldet i sygeplejen?

Der vil endvidere blive set på kildernes relevans og troværdighed, da dette (kildekritik) er en del af historisk analyse.

Teksterne bliver analyseret i kronologisk orden.

Efter analysen af de enkelte tekster vil jeg lave en sammenligning af, hvorledes kaldet italesættes af de fem sygeplejersker.

3.7 Videnskabsteoretisk ramme

Som videnskabsteoretisk ramme for dette speciale har jeg fundet inspiration i Hans-Georg Gadamer's idé om den hermeneutiske cirkel, derudover henviser Kjeldstadli også til Gadamer, når han skriver om det at søge at opnå forståelse for fortiden (Kjeldstadli 2002, s. 41).

Den hermeneutiske cirkel er ifølge Gadamer ikke blot en metode, men ligeledes en ontologisk tilgang til verden den måde man ser tilværelsen på; små dele udgør helheden (Gadamer 2004).

Gadamer skriver i sin bog "Sandhed og Metode" om hermeneutik. Det græske ord "hermeneuein" betyder fortolke, forklare eller oversætte, og hermeneutik er en fortolkende forståelse eller udlægning (Gadamer 2004).

Gadamer skriver, at vi i fortolkningen af noget, f.eks. en tekst, vil have en forventning om, hvad den betyder - en forforståelse. Hvis vores forforståelse ikke slår til, kan vi spørge til, hvad det betyder; dermed er vores forståelse sat i spil, og vi kan lære nyt. Man kan sige, at forforståelsen er et fortolkerunivers - det indeholder livserfaring, kultur, holdninger og følelser.

Når det gælder teksten, tekstuniverset, som fortolkeren skal læse, indeholder den en masse tekstdele, som bliver til en teksthelhed - den hermeneutiske cirkel - den er princippet om, at man må forstå delene ud fra helheden og helheden ud fra delene.

Den hermeneutiske metode bliver anvendt i humanvidenskaberne, hvor viden ikke kan stilles op i kasser, formler og tabeller som i naturvidenskaben. Det drejer sig om at forstå, hvorfor vi gør, som vi gør.

Gadamer skriver endvidere, at det fordomsfrie menneske ikke eksisterer, og at forforståelsen er en forudsætning for at forstå en tekst (Gadamer 2004).

Jeg vil i min tilgang til teksterne være opmærksom på især mine egne holdninger og følelser omkring kaldet i sygeplejen - et emne jeg har haft mine egne stærke meninger om - jeg vil være bevidst om mine fordomme i analyse og fortolkning, og i så høj grad som det er muligt forsøge at forholde mig objektivt.

I de følgende afsnit vil jeg kort beskrive den valgte teori, som jeg vil anvende i analyse og diskussion af den udvalgte empiri.

3.8 Max Webers teori om protestantisk kaldsetik

Max Weber (1864 - 1920) var tysk økonom og sociolog, og han anses som en af sociologiens grundlæggere. Webers hovedværk må siges at være "Den protestantiske etik og kapitalismens ånd" fra 1904 (DSDE 2011, 2).

I dette værk undersøger Weber den historiske baggrund for forholdet mellem protestantisk etik og kapitalismens ånd. Dets rødder fandt han i den reformerte kristendom i 1700 og 1800 tallet (Calvinismen). Weber taler her om en særlig pietistisk form for kristendom, der havde sine rødder i Calvins⁵ lære. Weber mente, at denne post-reformerte kristendom, sådan som den kom til udtryk i protestantismen og de protestantiske sekter, havde spillet en væsentlig rolle for udviklingen af de moderne europæiske og nordamerikanske samfund (Martinsen 2004, s. 89).

⁵ Jean Calvin (1509 - 1564) var jurist af uddannelse og reformator i den fransksprogede del af Europa.

Ligesom Luther erkendte han menneskets radikale syndighed, men endnu stærkere end Luther forkyndte han Guds suveræne almagt. Han fremførte ubønhørligt den dobbelte forudbestemmelseslære, dvs. Guds suveræne vilje har forudbestemt nogle til frelse, andre til fortabelse - dette skulle anspore mennesker til dynamisk virke og moralsk levned; for et tegn på at man var udvalgt til frelse var at man levede i kristent fællesskab med Gud og førte et dadelfrit liv. Der var dog ingen ydre tegn på fortabelse (Lausten 1997, s.174).

Der var en særlig og arbejdsom organisering i de små religiøse samfund - alle kendte alle, og derfor kunne alle overvåges og vurderes, om man levede op til kravene om en etisk livsførelse - og denne etiske livsførelse var i meget høj grad arbejdsom.

Denne puritanske arbejdsmoral, skriver Weber, må forstås som et udslag af deres frelses-usikkerhed. Calvins gud var almægtig og urørlig i sin ophøjethed - eftersom alt lå i hans hånd, også den enkeltes frelse eller fortabelse. Denne form for prædestinationslære var svær at leve med, og puritanerne imødegik usikkerheden ved at arbejde stadigt, nøjsomt og metodisk som redskaber for Gud - derved kunne de arbejdets frugter, som de høstede, være en slags tegn på at de hørte til de udvalgte. Dette systematiske, verdslige og vedholdende arbejde blev et kald og dermed "den stærkest tænkelige løftestang for den livsopfattelse, som vi har betegnet som kapitalismens ånd." (Weber 1920/1995).

Men det fik skæbnesvangre konsekvenser, for i en gennemrationaliseret verden var der ikke plads til Gud, og de værdier puritanerne stod for, derfor blev arbejdet et mål i sig selv. Weber skrev "Puritaneren ville være kaldsmenneske - vi er nødt til at være det" (Weber 1920/1995, s.121).

Jeg vil nu redegøre for Martinsens udlægning af Webers kaldsetik, da det er den vinkel, jeg vil anvende i analysen. Martinsen skriver om kaldsforståelser i sygeplejens gründerperiode⁶ år, dvs. ud fra tekster skrevet af diakonissesygeplejersker. Martinsen går ud fra norske forhold, men skriver, at forholdene er genkendelige i de øvrige skandinaviske lande.

Martinsen skriver om, hvad der var kirkens interesse i 1800-tallets Europa. I disse år blev kirken anklaget af J.H. Wichern⁷ for at have svigtet sin sociale ansvarlighed. For at kirken skulle være troværdig, var diakonien nødvendig. Derfor blev diakonien et middel til at gøre kirken troværdig. Til dette krævedes opofrende faguddannede kvinder, diakonisser - men sjælens frelse var målet. I denne bevægelse, skriver Martinsen, blev diakonisser et middel i et stort frelsesprogram, og det gjaldt sjælens frelse, ikke humanitære programmer (Martinsen 2004, s. 105).

3.9 K.E. Løgstrups "etiske fordring"

⁶ Her mener Martinsen den faglærte sygeplejers begyndelse og henviser dermed til diakonissesygeplejersker. I den danske oversættelse af teksten anvendes ordet gründerperiode.

⁷ J.H. Wichern (1808 - 1881) Grundlægger af Indre Mission i Tyskland.

K.E. Løgstrup (1905 - 1981) var dansk filosof og teolog. Løgstrup blev i 1943 professor i etik og religionsfilosofi ved Aarhus Universitet (Birkelund 2002, s. 153).

I Løgstrups forfatterskab beskæftigede han sig overvejende med etiske emner, og et af hans hovedværker er "Den etiske fordring" fra 1956. I den skriver han om moral, her en fordring om at tage vare på næsten, en fordring som indgår i tilværelsen, og er en dimension, vi ikke kan tænke væk. I mødet med den anden opstår den etiske fordring om at tage vare på. Dette er ikke et bevidst valg, men en del af det at være menneske (Henriksen og Vetlesen 2004). Løgstrup argumenterer for, at tilliden er væsentlig i forhold til mistillid og gør sig gældende i al kommunikation. Løgstrup udvider sit etiske synspunkt med de spontane livsytringer; det er fænomener som kærlighed, barmhjertighed, tillid og talens åbenhed - de bærer alt samvær mellem mennesker og i overgivelsen til dem, er vi frie og os selv (Løgstrup 2008, s 27).

4.0 Træk af sygeplejens historie

Kjeldstadli skriver, at "Et samfund som ikke ved noget om sin egen fortid, lider af et kollektivt tab af hukommelse. Et sådant samfund ved heller ikke hvad det er, hvor det kommer fra, og hvor det går hen. At vide noget om gamle dage er at se sig selv i en sammenhæng" (Kjeldstadli 2004, s. 25) På samme måde kan det siges, at sygeplejen som fag skal se tilbage på, hvorledes sygeplejen har foldet sig ud i tidligere tider for at få en forståelse af, hvorfor det er, der hvor det er. Derfor vil jeg i de følgende afsnit gøre rede for sygeplejens historiske løn- og arbejdsforhold gennem 100 år. Denne viden vil jeg anvende, når der bliver analyseret på de udvalgte tekster.

4.0.1 Sygeplejens lønudvikling og arbejdsforhold siden 1899

I dette afsnit vil jeg i store træk opridsse lønudviklingen og arbejdsforhold for sygeplejersker siden 1899. Dette år er valgt, fordi DSR blev stiftet i 1899.

Da DSR blev stiftet, kunne en kvinde ikke både fungere som sygeplejerske og være gift og husmor. En sygeplejerske havde sin bolig på arbejdsstedet, dvs. hospitalet hvor hendes værelse ofte lå i forbindelse med sygestuerne. Til gengæld var boligen fri + brændsel. Lønnen lå mellem 480 kr. og 700 kr. pr. år, hvilket rundt regnet svarede til, hvad en lavt betalt lærer fik. Arbejdstiden var 14 timer om dagen med en halv til to timers pause midt på dagen og en halv fridag om ugen. Lønnen var dog en del lavere for

provinspsygeplejersker, som havde en årsløn på mellem 180 kr. til 600 kr. - dertil lægges kost og logi. Sammenlignes med andre ansatte på hospitalerne, lå sygeplejersker på niveau med køkken-, vaskeri- og linnedassistenter, mens de overordnede sygeplejersker lå på samme niveau som husholdersker og oldfruer (Balslev Wingender 1999). Det skal dertil nævnes, at sygepleje var et hårdt arbejde, og sygeplejerskerne havde ikke så mange år som erhvervsaktive, før de var uarbejdsdygtige, og derfor var det svært for dem at lægge penge nok til side til alderdommen; det var lønnen ikke høj nok til.

De dårlige løn- og arbejdsforhold førte til, at mange, især provinspsygeplejersker, klagede over dette til DSR. I 1908 blev der nedsat et udvalg, som skulle sikre sygeplejersker ens løn- og arbejdsforhold, og et endeligt kontraktudkast blev sendt til læger og overordnede sygeplejersker i maj 1911 - der kom dog stadig klager fra provinspsygeplejerskerne om manglende forbedringer, så meget tyder på, at DSR i denne periode ikke havde magtmidler til at føre sine krav igennem (Balslev Wingender 1999).

Ved afslutningen af 1. verdenskrig blev der i DSR (og i resten af fagbevægelsen) sat fokus på sygeplejerskers lange arbejdsdag - der var dog stor modstand mod en tredeling af døgnet, da mange sygeplejersker mente, at dette ville gå ud over patienterne. Et andet argument mod dette var, at sygepleje var anderledes end andre fag, sygeplejergerningen skulle ikke stilles lige med alt andet arbejde. Alle andre faggrupper på hospitalerne fik dog nedsat deres arbejdstid - hvilket medførte, at sygeplejerskerne efter deres endte arbejdstid måtte udføre en del af gangpigernes og vagternes arbejde, og de fik dermed forøget deres arbejdsbyrde (Balslev Wingender 1999). Først i slutningen af 1930'erne fik de fleste sygeplejersker en ottetimers dag - for sygeplejersker ansat på Statens Sindssygehospitalet blev ottetimers arbejdsdag først indført i 1940'erne. Bolig på hospitalet var en selvfølge (og en del af lønnen) i mange år. Det var således, at når en sygeplejerske så blev gift, men fortsatte i sin stilling, blev dette beløb trukket fra hendes løn. Først med udgangen af 1950'erne blev spørgsmålet om, hvor en sygeplejerske boede til et 100 % frivilligt valg (Balslev Wingender 1999).

I en lang periode var det svært for DSR at få forbedret sygeplejerskers lønforhold. DSR kæmpede for at få sygeplejerskestanden statsautoriseret, uddannelsen blev forbedret på mange områder, men lønnen fulgte ikke med udviklingen. Den fulgte heller ikke med udviklingen i det øvrige samfund. F.eks. var en lavt lønnet lærerinde på omtrent samme lønniveau som en ledende sygeplejerske. Dette skal selvfølgelig også ses i lyset af, at

sygepleje var (og er) et kvindefag. Når DSR kom med krav om lønstigninger, blev de mødt med udtalelser som, at når sygeplejersker mange steder havde fået kortere arbejdstid, "saa kan det ikke nytte, at de samtidig krævede betydelige Lønforhøjelser og meget betydelige Boligforbedringer" (1937) (Balslev Wingender 1999).

I 1938 lå den første overenskomst dog endelig fast, og den medførte lønstigninger til de fleste sygeplejersker.

Sygeplejersker var dog fortsat placeret langt nede i lønningsklassen - i 13. lønningsklasse, hvor ikke-faglærte mandlige arbejdere lå i lønningsklasse 12 (jo højere klasse, jo lavere løn). Sådan var det op gennem årtierne, sygeplejerskerne lå altid nederst i lønhierakiet, endda viser det sig, at i 1964 overstiger nogle sygehjælperes løn sygeplejerskers løn. Hvilket naturligt nok faldt mange sygeplejersker for brystet, da sygehjælperes uddannelse tog ti måneder, mod sygeplejerskers tre et halvt årige uddannelse (Balslev Wingender 1999).

Strejkeretten for sygeplejersker blev indført i 1971 - og sygeplejerskerne var involverede i deres første strejke i 1973. Forinden advarede daværende forkvinde Kirsten Stallknecht sine medlemmer om, at det ville blive dyrt med strejkekontingent, og det ville også kunne komme til at betyde en ændring i befolkningens opfattelse af sygeplejerskerne og deres arbejde. Sygeplejerskerne strejkede fra den 1. december 1973 til den 19. januar 1974 - den havde ikke vakt den store opmærksomhed i pressen pga. andre store begivenheder, f.eks. energikrisen. DSR nåede heller ikke at få opfyldt de krav, at sygeplejersker skulle starte på et højere løntrin - de lå stadig i samme løngruppe som håndværkergruppen. Men på ulempeområdet blev forholdene forbedret.

I 1980'erne oplevede sygeplejersker (og andre offentlige ansatte) igen et stort lønefterslæb i forhold til lignende grupper pga. en meget stram finans- og indkomstpolitik, som resulterede i flere indgreb i lønmodtagerens frie forhandlingsret. En afdelingssygeplejerske tjente f.eks. 25.000 kr. mindre end en brolægger. Det skal endvidere tages i betragtning, at der i denne periode var stor sygeplejerskemangel.

I årene 1993-1995 var der uro i DSR, og i 1993 stemte de menige medlemmer af DSR nej til et forhandlingsresultat, men en konflikt blev undgået i sidste øjeblik, da der blev indgået forlig som medførte, at sygeplejestuderende overgik fra løn under praktikdelene til SU under hele uddannelsen. Til gengæld fik sygeplejerskers basisløn så et løft.

I 1995 kunne en konflikt dog ikke undgås. Strejken brød ud 1. maj 1995. Strejken handlede ikke kun om løn, men også om hvorledes at sygeplejefaget som et kvindefag ikke i høj nok grad blev værdsat. Strejken havde stor mediebevågenhed, og den øvrige befolkning bakkede i det store og hele op om sygeplejerskernes krav. Det endte dog med et politisk indgreb den 24. maj, efter at KL havde varslet lock-out den 1. juni. I stedet blev et forslag om forlængelse og fornyelse af overenskomster vedtaget i Folketinget (Balslev Wingender 1999).

I 2008 var der igen konflikt. I marts 2008 skriver Connie Kruckow i "Sygeplejersken", at sygeplejersker har et lønefterslæb på 27 % i forhold til privatansatte på samme uddannelsesniveau. Det gjaldt ikke blot om, at opnå en bedre løn, men også at opnå ligeløn. DSR ønskede udover lønstigning, at der blev nedsat en Ligelønskommission, som skulle arbejde for en ligelønsreform. Som argument for en bedre løn havde DSR de fakta, at sundhedsvæsenet havde alvorlige rekrutterings- og fastholdelsesproblemer (Kruckow 2008).

Ikke blot DSR's medlemmer strejkede, også FOA's medlemmer og de øvrige forbund i Sundhedskartellet var med i konflikten - dermed kunne det kaldes en storstrejke. FOA indgik forlig længe før DSR - men til sidst fik DSR forhandlet 13,3 %, hvor de havde forlangt 15 % (Søndergaard 2008).

I dag (2011) er der meget delte meninger, om sygeplejersker i virkeligheden er lavtlønnede. Samlet set ser det dog ud til, at sygeplejerskers løn nu ligger på niveau med andre offentlige ansattes på samme uddannelsesniveau, men stadig har et lønefterslæb i forhold til privat-ansatte.

5.0 Analyse af teksterne

I det følgende afsnit vil jeg analysere hver udvalgt tekst ud fra analysemodellen, som er beskrevet i afsnit 3.6.

5.1 Kildekritik af de udvalgte tekster

Alle de udvalgte tekster er fra anerkendte kilder. Enten fra sygeplejerskernes eget tidsskrift eller fra lærebøger, hvor Dansk Sygeplejeråd er medudgivere. Derfor er troværdigheden stor, når det gælder den udvalgte empiri. Derudover har teksterne høj relevans i forhold til emnet, da det er intern sygepleje-litteratur.

5.1.0 Charlotte Munck - Indledning til "Almindelig sygepleje" (1925)

Charlotte Munck (1876 - 1932)

Charlotte Munck voksede op som præstedatter i København og Lille Næstved. I 1894 rejste Munck til Lausanne i Schweiz og gennemgik en sproglig uddannelse - hun blev elev på Diakonissestiftelsen i 1902, men efter blot fire måneder rejste hun hjem til Lille Næstved for at hjælpe til i præstegården. Hun engagerede sig i menighedsplejen, hvor hun gennem flere år ydede en stor indsats. I 1906 blev hun opfordret til at tage til USA og uddanne sig til sygeplejerske. Munck var 30 år gammel da hun påbegyndte sin uddannelse ved The Presbyterian Hospital, New York. Her gennemgik hun en systematisk og alsidig uddannelse som blev afsluttet med en statseksamen ved Columbia University i 1909. Herefter fungerede hun i en periode som oversygeplejerske på skadestuen, men afslog en fast stilling for at kunne rejse hjem til Danmark. Det var ikke helt nemt at finde en stilling, da den amerikanske uddannelse ikke var lige velansket alle steder i Danmark. Men i 1910 fik Munck en stilling som 2. assistent på øre næse hals afdeling på Rigshospitalet. I 1911 blev hun plejemoder på hudafdelingen, og assisterede samtidig med undervisning på hospitalets sygeplejeskole. I 1913 blev Munck ansat som forstanderinde på det nye Bispebjerg Hospital - det var første gang i hospitalsvæsenet, at en kvinde blev ansat i en så betydningsfuld stilling, så der var her tale om et systemskifte (Olesen 2001)

Munck havde som forstanderinde ansvar for den teoretiske del af sygeplejeelevernes uddannelse, og hun engagerede sig endvidere i sygeplejen som leder, forfatter og formand for flere udvalg. Sammen med overkirurg Frode Rydgaard var hun redaktør på Lærebog og Haandbog i Sygepleje 1926-27 - efter blot fire år blev den benyttet på de fleste uddannelsessteder. Muncks afsnit om praktisk sygepleje kom til at stå som normativt forbillede for, hvad sygeplejersker skulle lære. Muncks grundlæggende opfattelse af sygepleje var, at den først og fremmest skulle være baseret på værdier som hengivelse og opofrelse og ønsket om, at tjene sit medmenneske (Olesen 2001).

Munck var derudover engageret i både fagpolitisk arbejde og kristne foreninger. I 1922 var hun f.eks. med til at stifte Kristelig Forening for Sygeplejersker. Fra 1927 og til sin død i 1932 var hun formand for DSR (Olesen 2001)

For Munck er det af afgørende betydning, at sygeplejersken ser sin gerning som et kald - dette fremgår tydeligt i denne tekst fra Lærebog og Håndbog i Sygepleje fra 1926.

Teksten er skrevet som en del af indledningen til et tre-bindt værk, som gennem en årrække var den vigtigste lærebog for sygeplejersker - den udkom i forskellige udgaver helt op til 1955 (uden at der blev redigeret væsentligt i teksten). Det vil sige, at stort set alle sygeplejersker i en årrække fra 1920'erne til 1950'erne havde fingrene i denne tekst og, som tidligere nævnt, så beskrivelsen af sygeplejersker i denne tekst som deres normative forbillede. Det er også sygeplejersker og kommende sygeplejersker, som er de tænkte modtagere af teksten.

Formålet med teksten er at opridse, hvad der for Munck er sygeplejerskers vigtigste egenskaber; at være sygeplejerske i 1920'erne var et hårdt arbejde med lav løn og lange arbejdsdage - og de som indtrådte i faget skulle være opmærksomme på, hvilke arbejdsopgaver der fulgte med erhvervsvalg; i denne tekst pointerer Munck, hvor vigtigt det er, at de som indtræder i faget, har de rette egenskaber og indstilling.

Konteksten hvori teksten er skrevet, er et sundhedsvæsen som endnu ikke har anerkendt sygeplejen som fag, og hvor arbejdsforholdene for sygeplejersker stadig ikke er optimale i forhold til den tids standard.

I afsnittet som hedder "Karakteregenskaber", italesætter Munck de personlige egenskaber, og hvilke indstillinger en sygeplejerske bør have til faget, hospitalet og patienterne. I dette afsnit bliver sygeplejekaldet nævnt flere gange.

Af karakteregenskaber skal hun skal være i besiddelse af "Høflighed og Venlighed" og "Sanddrøhed og Paalidelighed" - derudover skal hun være villig til "absolut, hurtig og villig lydighed". Andre egenskaber er selvbeherskelse, sympati og taktfølelse.

Munck skriver :

"Der skal megen Taalmodighed og Selvforglemmelse til at vandre Sygeplejerskens Kald værdigt." (Munck 1926 s. 11)

Sygeplejens kald beskrives her som noget, sygeplejersken skal have en række gode karakteregenskaber for at være værdig til.

En sygeplejerske har også moralsk forpligtelse overfor det hospital hun er ansat på, skriver Munck - ved at være fuldkommen loyal overfor lægen og hans ordinationer og også loyalitet overfor sine overordnede.

Det sidste afsnit i delen om karakteregenskaber handler om forpligtelser overfor patienterne. Dette afsnit afsluttes med, at Munck skriver, at enhver sygeplejerske er ansvarlig for sin stands omdømme, både i udøvelsen af sit arbejde og også i sit private, personlige liv. Munck skriver endvidere:

“..en god Kvinde, der elsker Sandhed og Renhed og er villig til at give et godt Eksempel. Jo mere en Sygeplejerske kan opfatte sin Gerning som et kald, øvet i den Mesters fodspor, der ikke regnede sig selv, men gik omkring og gjorde vel, jo mere Velsignelse vil hun bringe andre og faa over sit eget Liv” (Munck 1926 s. 13).

Muncks brug af ord når hun beskriver sygeplejersker og sygeplejekaldet, er positive, med en nærmest overvældende brug af superlativer, når hun beskriver de egenskaber og opgaver en sygeplejerske har. I den tid som teksten er skrevet, var ord som selvforglemmelse, lydighed og opofrelse (som Munck anvender flere gange i teksten) positivt ladede, og når det vides, at Munck havde et kristent livssyn, levnes der ingen tvivl om, at kaldet og det som kaldet medfører, er vigtigt og positivt for sygeplejen.

Afsnittet afsluttes med, at Munck henviser til Nightingales sygeplejeløfte og skriver, at en sygeplejerske:

“..maa stræbe efter at handle i Overensstemmelse med den Aand, der har faaet et saa smukt Udtryk i Florence Nightingales løfte” (Munck 1926 s. 14).

Afsnittet viser, at for Munck hører kaldet og en sygeplejerskes egenskaber uløseligt sammen, og kan endda gradbøjes efter i hvor høj grad den pågældende sygeplejerske føler sig kaldet. Kaldet knyttes også an til den kristne tro, og Munck sammenligner en sygeplejerskes gerning med Jesu virke. Det vil sige, at Munck er i teksten tro mod den holdning, at sygepleje skulle være baseret på værdier som hengivelse og opofrelse. Munck skriver ikke så meget om kaldet som en indre drift, men snarere som noget enhver ordentlig sygeplejerske er udstyret med. Det er det ydre, der er væsentligt, det indre bliver der i denne tekst lagt mindre vægt på.

5.1.1 Elna Hiort-Lorenzen

"Sygepleje - Kald eller erhverv?" (1934)

Elna Hiort-Lorenzen (1902 - 1997)

Hiort-Lorenzen voksede op i en embedsmandsfamilie i Aarhus. Hiort-Lorenzen blev under 1. verdenskrig tiltrukket af sygeplejerskers arbejde for at redde krigens mange sårede. Dette fik hende til at beslutte selv at blive sygeplejerske. Hendes familie ville ikke nægte hende hendes drøm, men mente at det også var vigtigt at lære husholdning, derfor blev hun sendt til et pensionat i Helsingør. Hiort-Lorenzen blev dog aldrig hjemmegående husmor. I 1921 startede hun som sygepleje-elev på Sønderborg Sygehus, og da hun i 1926 var færdiguddannet fik hun stilling på Finseninstitutet - her lærte hun at behandle hudtuberkulose med lys. Dette førte til, at hun blev tilbudt en stilling på et privat børnehospital i Valparaiso i Chile, og Hiort-Lorenzen tog af sted på en treårig kontrakt. I Chile lærte hun hurtigt spansk og underviste snart de chilenske sygeplejeelever - i 1928 tog hun en chilensk sygeplejeeksamen for at have den samme uddannelse som sine elever (Sohn 2001).

I Chile observerede Hiort-Lorenzen stor social armod, og hun kom i kontakt med flere marxistiske læger. Dette var medvirkende til at forme hendes politiske bevidsthed, og hun engagerede sig bl.a. i et frivilligt sygeplejekorps.

Da Hiort-Lorenzen kom hjem til Danmark i 1929, ønskede hun at fortsætte med at arbejde med dårligt stillede børn og fik i 1930 arbejde som sundhedsplejerske på en helårskoloni på Thorø.

I 1932 meldte Hiort-Lorenzen sig ind i Danmarks Kommunistiske Parti og flyttede også tilbage til København, hvor hun begyndte at arbejde på Rigshospitalet; først som vikar men blev fastansat fra 1939, og i 1946 blev hun afdelingssygeplejerske. Hiort-Lorenzen gik også aktivt ind i DSR, selvom hun egentlig så dem som en "tanteforening", der betragtede sygeplejen mere som et kald end et erhverv. I 1933 var hun med til at danne en opposition i DSR, hvis hovedkrav var en ottetimers arbejdsdag, løn efter tarif, retten til at bo uden for hospitalet og retten til at gifte sig. Hiort-Lorenzen gjorde med stor iver opmærksom på sine holdninger til møder i foreningen, i fagbladet og i sit hæfte Sygepleje - Kald eller Erhverv. Hiort-Lorenzen sad i flere perioder i DSR's repræsentantskab, hovedbestyrelse og forretningsudvalg. Hun var på valg til formand og næstformand flere gange, men blev ikke valgt (Sohn 2001)

I 1947 blev Hiort-Lorenzen forstanderinde ved Nykøbing Sjællands Sygehus, og i 1948 trådte hun ud af DSR's ledelse for at koncentrere sig om arbejdet med at opbygge en

sygeplejeforskole i provinsen, som ikke var i højskoleregi. Hiort-Lorenzen gik på pension i 1962.

Sideløbende med sin sygepleje-karriere var Hiort-Lorenzen optaget af politisk arbejde. I 1933 var hun medstifter af Hjælpekomiteen for Nazismens Ofre - hvor hun også fungerede som daglig leder. Dette arbejde førte hende ud på flere rejser til Polen og Tyskland med illegalt materiale. I 1935 blev Hiort-Lorenzen gift med Arne Munch-Petersen, og de rejste sammen til Sovjetunionen i 1936, hvor Hiort-Lorenzen studerede ved den internationale Lenin skole. Under besættelsen deltog hun aktivt i modstandsbevægelsens arbejde, og måtte i perioder leve under jorden. Efter krigen var hun aktiv i fredsorganisationen Danmarks Demokratiske Kvindeforbund. Hendes mand forsvandt i 1937 i Moskva, og først i 1991 fik hun vished om hans skæbne - han døde i et fængsel i Moskva i 1940 (Sohn 2001).

Hiort-Lorenzen forholder sig yderst kritisk til tanken om kald i sygeplejen. Hendes lille bog "Sygepleje kald eller erhverv" udkom på det socialistiske forlag Mondes i 1934. Teksten indeholder en redegørelse over, hvordan sygeplejen har udviklet sig til det fag det var i 1934 - hun begynder med at beskrive, at kvinder pga. moderfølelser har en mere eller mindre udviklet trang til at tage sig af de svage, og det er disse følelser, som har fået kvinder til at beskæftige sig med sygepleje - lige fra nonner i middelalderen til sygeplejersker i dag (1934). Hiort-Lorenzen beskriver i forordet, at hun har skrevet bogen, fordi hun vil beskrive, hvordan sygepleje har udviklet sig fra at være en barmhjertighedsgerning, noget der blev ydet som en almisse, til et erhverv hvor sygeplejersken er lønarbejder med en vigtig opgave i et industrialiseret samfund.

Konteksten som bogen er skrevet i, er en hverdag for sygeplejersker, hvor de netop har opnået at blive statsautoriseret, men stadig lever under regler som ikke at kunne gifte sig, boligvang, lang arbejdsdag og lav løn i forhold til uddannelsesniveau. Når Hiort-Lorenzens baggrund er kendt, er det tydeligt, at tekstens formål er få ændret disse ringe forhold for sygeplejersker.

Bogen er skrevet til interesserede i sygeplejerskers arbejdsforhold og fagets udvikling - men det krævede dog, at man specifikt gik ud og søgte efter den, da den udkom som bog, og det på et forlag som var kendt som udgivere af socialistisk litteratur. Skrivelsen kan bl.a. ses som et indlæg i debatten om sygeplejerskers arbejdsforhold. Bogen er

nævnt i en artikel i Tidsskrift for Sygepleje af Poul Bahnsen - og han skriver “..som har tændt Sindene i Brand hos baade ældre og yngre Sygeplejersker. Bogen giver vist Udtryk for en Opfattelse af, at Gerningen har naaet det Udviklingsstadium, hvor den er blevet til Erhverv” (Bahnsen 1935). Denne bemærkning i en artikel viser, at Hiort-Lorenzen med sin bog har nået målgruppen - sygeplejersker - med sit budskab.

Hiort-Lorenzen laver en analyse, set i lyset af sit kommunistiske livssyn, af det daværende sygeplejerske-løfte, når hun kritiserer kaldstanken i sygepleje. I det gamle sygeplejerske-løfte (Florence Nightingale traditionen) står der, at, man overfor Gud forpligter sig på at leve i renhed og udøve sin gerning i troskab. Dette tolker Hiort-Lorenzen som en nonnes livsindstilling og dette især understreges, fordi der står, at en sygeplejerske skal leve i renhed, hvilket Hiort-Lorenzen tolker som et liv i cølibat. Hiort-Lorenzen skriver f.eks.:

“Meget andet bekræfter, at det er nonnens mentalitet, der tilstræbes. Man taler om at ‘gaa ind til sygeplejen’, ikke om at vælge faget som erhverv. Og som uniform har sygeplejerskerne taget sløret i arv fra nonnen. Sløret, der for nonnen var symbolet paa kyskhed og forsagelse, blev symbolet for sygeplejersken” (Hiort-Lorenzen 1934, s. 15)

De ord som Hiort-Lorenzen bruger til at beskrive sygeplejen som et kald, er negativt ladede; hun sætter lighedstegn mellem en sygeplejerskes kald og en nonnes livsindstilling, og klosterlivet bliver beskrevet med sætninger som “bundet for livet”, “inden for klostrets mure”, “middelalderlig” og “krav om forsagelse”, hvilket i konteksten skal ses som negativer, og også med Hiort-Lorenzens kommunistiske livssyn i baghovedet. Hiort-Lorenzen skriver ligeud, hvorledes sygeplejerskers verden er at sammenligne med klosterlivet:

“Inden for sygeplejerskens verden findes der traditioner og uskrevne love, der virker paa samme maade som en klosterorden, og der skal mod til at tilkendegive en selvstændig opfattelse, der gaar imod den traditionelle” (Hiort-Lorenzen 1934, s. 16)

Når Hiort-Lorenzen beskriver kald, bruger hun ord som religiøst offer, forsagelse - disse ord, som for hende er negativer, bruger hun igen og igen for at understrege sin pointe. Hun skriver videre, at sygeplejersker bliver ideologisk påvirkede af den “konservative”

presse med smigrende udtalelser om, at sygeplejersker er opofrende og dermed bedre end andre fags udøvere. Hun skriver:

“Saalænge man kan indbilde hende, at hun udfører en ‘mission’ og ikke et arbejde, der opfylder et samfundsbehov ligesaavel som f.eks. jernbane -og postmænd, kan man hindre, at hun føler sig berettiget til at leve under samme livsforhold som disse funktionærer.” (Hiort-Lorenzen 1934, s. 17)

På den måde er systemet med til at holde sygeplejersken på plads på sygehuset med lange arbejdsdage, hvor hun efter arbejde er for træt til at gå ud i sociale sammenhænge og måske møde en mand og få andre politiske impulser end den konservative. Derved sikres den gode arbejdskraft, som ikke forlader sin stilling pga. ægteskab.

Det betyder, at Hiort-Lorenzens syn på sygepleje som kald er udelukkende negativt, eftersom det medfører, at sygeplejersker lever et ufrit liv. Kaldet er i Hiort-Lorenzens optik den sidste forhindring, mod at sygeplejerske kan leve et frit liv. Hun skriver i sidste afsnit:

“Hun ranker sig nu og søger at ryste den sidste rest af middelalderen af sig. Arbejdet er ikke længere et religiøst offer, men et arbejde, hun har valgt, uddannet sig i og holder af.....To generationer af sygeplejersker har skabt sygeplejersken som hun er i dag.....med et gærende krav om frihed, frihed over sin egen person. Først naar dette krav bliver opfyldt, først da er hun det, hun har ret til at være : en fri kvinde” (Hiort-Lorenzen 1934, s. 18-19)

5.1.2 Maren Grosen

"Kald og Erhverv" (1937)

Maren Grosen (1882 - 1961)

Maren Grosen var det ældste barn i en grundtvigsk gårdmandsfamilie i Hjortshøj - selvom hun voksede op i små kår blev hun af sine forældre sendt på friskole og havde i øvrigt en opvækst præget af "det levende ord". Som ung var hun i huset, og i 1904 tog hun en gymnastikuddannelse på Vallekilde Højskole. I 1914 påbegyndte hun sin sygeplejerskeuddannelse ved Kommunehospitalet i Aarhus. Efter endt uddannelse fortsatte hun her som assistent og blev i 1920 oversygeplejerske på Hammel Sygehus.

I 1927 blev Grosen af DSR opfordret til at opbygge en sygeplejeforskole på Testrup Højskole. Grundtanken ved en sygeplejehøjskole var, at de unges udvikling skulle fremmes gennem undervisning og dagligt samvær - dette ville give dem et bedre grundlag, inden de skulle begynde deres praktiske uddannelse på hospitalerne. Testrups første hold bestod af 70 elever, men holdene blev hurtigt større (Olesen 2003, 1).

Et ophold på sygeplejehøjskolen var på fem måneders varighed, og der blev undervist i både almindelige højskolefag og i sygepleje.

Især ved Grosens fortjeneste blev sygeplejehøjskolen en succes, og den kom fagligt til at betyde meget i forbindelse med at sygeplejefaget blev statsautoriseret i 1933.

Grosen underviste selv i sygeplejens historie og etik, samt i teoretisk og praktisk sygeplejelære.

Grosen sad endvidere i bestyrelsen for DSR i 1927 - 34 og var bl.a. med til at tage initiativ til Kursus for Sundhedsplejersker.

Ved sin fratrædelse som forstander i 1947 gav Grosen udtryk for bekymring over udviklingen i sundhedsvæsenet - hun mente, at der var risiko for at sygeplejen, set i lyset af den stigende rationalisering og effektivisering, ville blive afsjælet og mekanisk (Olesen 2003, 1).

Grosens tekst er et foredrag, hun holdt i forbindelse med et efterårskursus i DSR. Derfor er modtagerne af hendes budskab medlemmer af DSR, sygeplejersker. Den tidsmæssige kontekst er 1937 - et år hvor der skete meget i sygeplejen. Bl.a. blev det dette år bestemt, at en sygeplejerske kunne fortsætte sit virke som sygeplejerske, selvom hun blev gift.

Grosen skriver i denne tekst om kald og erhverv, og formålet med teksten er for Grosen at påvise, at det ikke behøver at være enten eller. Dette svarer også til, hvad Regner Birkelund skriver i "Livsoplysning" om Grosens arbejde med sygeplejerskeforskolen - heri skriver han, at Grosen helst så, at alle sygeplejersker var kaldede til deres erhverv. Ikke nødvendigvis i kristen betydning, men at en sygeplejerske må føle et kald i forhold til det at betragte sin patient som et medmenneske og ikke som et objekt - derfor kalder Grosen den rette medmenneskelige indstilling (kaldet om man vil) nødvendig for sygeplejen (Birkelund 1999, s. 55).

Videre i teksten skriver Grosen om kaldet, at det er et begreb, som oprindeligt klart har haft et kristeligt indhold, da det er et evangelisk, paulinsk ord. Men nu er det efterhånden blevet til et verdsligt ord, vi alle kan bruge:

“Ved Luthers reformatoriske gerning blev det endnu tydeligere kristeligt præget; men efterhaanden blev det et verdsligt ord, som alle kunde bruge.” (Grosen 1938)

For Grosen kommer den mest rammende definition på kaldet fra Biskop Billing, som siger, at “kald er et hverdagsord, men med helligdagsglans over sig”. For Grosen rækker kaldet videre end til selve arbejdet - vi mennesker har flere pligter end de, der strengt taget hører til vores arbejde, og når vi svigter disse pligter, er vi ikke trofaste i vores kald.

Grosen skriver videre om, at arbejdet er dyrebart. Hun bruger som eksempel de ældre sygeplejersker, som havde den meget lange arbejdsdag; de ville ikke gå med til at kalde deres tilværelse for et trælleåg, for når et arbejde lægger beslag på en, føler man sig ikke tom og urolig. De kræfter man lægger i arbejdet, får man erstatning for; Grosen mener, at det gamle ord om at et godt arbejde bærer lønnen i sig selv (dog skal det aflønnes efter tarif).

Grosen beskriver det, at sygeplejen er blevet et erhverv positivt - det gør sygeplejersker i stand til, at leve et frit og uafhængigt liv og det giver sygeplejersker mulighed for bedre at røgte det kald, der er lagt i menneskelivet, og det er at være noget for medmennesket. Grosen slutter teksten med at skrive, at hun håber, at kald og erhverv forenes.

Når Grosen italesætter kaldet, gør hun det ved at henvise til andre, som har skrevet om kaldet, f.eks. en overlæge Schou som skriver, at “kald er en indre, uforklarlig men uimodståelig tilskyndelse til et bestemt fag eller arbejde” eller arbejdspsykolog Poul Bahnsen, som skriver: “Vi begyndte maaske med at vælge et erhverv - vi ender med at udøve et kald” (Grosen 1938). Men Grosen kalder også alle kald for et privilegium, dvs. en sygeplejerske for hvem sygeplejekaldet ikke er et privilegium, er ikke en virkelig sygeplejerske.

Der er et tydeligt fravær af ord som opofrelse og selvforglemmelse. For Grosen er det vigtigste mødet med patienten, som hun ofte ytrede angst for blev til et objekt, og

hvordan man møder patienten. Det var i mødet med patienten, kaldet havde sit udtryk, ikke i opfattelsen af hvorledes kaldet influerede på ens personlige liv.

Derfor bliver kaldet i Grosens optik et privilegium, en indre, uimodståelig tilskyndelse, og at det er "at være noget for sine medmennesker". Alle ordene er positivt ladede. For Grosen er kaldet en naturlig del af sygeplejen. Men dog ikke et element som forhindrer, at sygeplejen også er et fag eller erhverv - de to ting kan forenes.

5.1.3 Inge Funding

"Examinander af 1954" (1954)

Inge Funding (1894 - 1984)

Funding var den ældste af syv børn i en familie præget af nøjsomhed - dog fik alle syv en uddannelse, fem blev akademikere. Funding blev student i 1913, herefter hun i en kort periode læste statskundskab ved Københavns Universitet. I 1916 bestod Funding filosofikum, og samme år påbegyndte hun sygeplejerskeuddannelsen ved Bispebjerg Hospital. Efter endt uddannelse arbejdede Funding i Amerika i hjemmeplejen og på hospital. Funding kom hjem til Danmark i 1922 og efter flere stillinger bl.a. på sindssygehospital og som instruktionssygeplejerske, blev hun i 1932 forstanderinde på Bispebjerg Hospital - en stilling Funding bestred til 1955, hvor hun gik på pension (Olesen 2003, 2).

Da Funding tiltrådte som forstanderinde, stod sygeplejefaget over for statsautorisation, og Funding arbejdede meget bevidst på at få sygeplejerskeuddannelsen til at leve op til et moderne samfunds krav. Hun vægtede både den faglige dygtighed og den personlige og menneskelige udvikling (Olesen 2003, 2).

Funding var også fagligt engageret, og havde i 1930'erne og 1940'erne flere tillidsposter i DSR, bl.a. sad hun i den danske Florence Nightingale komité.

I perioden 1933 - 1952 redigerede hun sammen med Frode Rydgaard 4.-7. udgave af Lærebog og Haandbog i Sygepleje.

I 1955 blev Funding ridder af Dannebrog (Olesen 2003, 2).

"Examinander af 1954" er en tale holdt i forbindelse med et hold nye sygeplejersker, der er blevet færdige med deres uddannelse, og det er dem, som først og fremmest er tænkte modtagere af teksten. Da teksten tydeligvis også er en interessant kommentar

ang. sygeplejens ånd i en travl hverdag, er den blevet inkluderet i Tidsskrift for Sygeplejersker.

Tidsmæssigt er den sat i 1954, i 1954 er udfasningen af kaldet i sygeplejen for længst begyndt. Ordet kald nævnes stort set ikke i artikler og indlæg i Tidsskrift for Sygeplejersker i denne periode, og ordet kald er da heller ikke nævnt i denne tekst, men den er medtaget til analyse alligevel, fordi Funding i teksten nævner "sygeplejens idealer", og hvordan "kvindens evner" er vigtige for sygeplejen. Endvidere henviser hun til Nightingale i sin beskrivelse af den gode sygeplejerske. Derved bliver teksten et udmærket eksempel på, hvorledes der i 1950'erne blev skrevet og talt om kaldet.

Formålet med teksten er at vække til eftertanke - hvad er sygeplejerskers rolle i et fortsat mere mekaniseret hospitalsvæsen? Dette gør Funding ved at drage nogle af sygeplejens rødder frem og søge at sætte dem ind i en nutidig (1954) ramme. Hun skriver om Florence Nightingale og går endda så langt tilbage som til sygeplejen i de islandske sagaers tid (Funding 1954).

Funding skriver bl.a. om, hvad sygeplejen i dag (1954) har brug for :

“Kvindens naturlige trang til at værne om liv, til at få det til at gro omkring sig, er evner, vi har brug for i sygeplejen i dag, hvor effektiviteten er sat i højsædet. Varmhjertede, hjælpsomme kvinder, der har bevaret sansen for de små ting, hvoraf dagliglivet består, en kvindelig evne, der ikke må devalueres.

Vor optræden overfor det syge medmenneske er af overordentlig betydning. Sygeplejersken møder mennesker i de situationer i livet, hvor de er allermest følsomme overfor godhed og kærlighed.” (Funding 1954)

I ovenstående afsnit lægges der vægt på, hvor vigtige en sygeplejerskes personlige indstilling og egenskaber er for sygeplejen, hvilket er rester efter, hvordan der blev talt om en sygeplejerskes kald - at det var kaldet/indstillingen - som var det vigtigste for en sygeplejerske, ikke det faglige. Dette skinner tydeligt igennem her, hvor nøgleordene i beskrivelsen af den gode sygeplejerske er varmhjertet, hjælpsom og godhed.

Derudover lægger Funding meget vægt på de kvindelige sider af en sygeplejerskes gerning, hvilket er paradoksalt, eftersom de tre første mandlige sygeplejeelever var blevet optaget på uddannelsen i 1951, og enten snart var færdige, eller var blevet færdige med deres studier (og måske endda på dette examinand-hold) (Jensen 2001).

Fundings tekst virker som en bekymring for om menneskeligheden, den gode sygeplejerskes indstilling til faget forsvinder i den stadig mere travle og mekaniserede sundhedssektor. Derudover også en bekymring for om sygeplejerskers arbejde i højere grad bliver præget af flere administrative opgaver og mindre menneskelig kontakt. Hun skriver:

“Vi er blevet så dygtige. Vort intellekt har fravristet naturens hemmeligheder, der har forlænget livet og lettet den daglige tilværelse på mangfoldige måder. Personlig bekvemmelighed, komfort er voksende, - men med følelsen af tryk i denne atomalder, er det vel som så.

Mon vi ikke har spist af kundskabens træ i en sådan grad, at det er ved at gå ud over livets?” (Funding 1954)

5.1.4 Anne Vesterdal

s. 74-76, i “Sygepleje - teori og metode I”(1996) og "Er Florence helt død"(1998) og "Følelsepornografi" (1998).

Anne Vesterdal (født 1940)

Det har ikke været muligt at finde en detaljeret biografi om Anne Vesterdal. Mine oplysninger om Vesterdal er stykket sammen fra korte biografier over div. artikler og en notits i Sygeplejersken, da hun gik på pension.

Vesterdal blev uddannet på sygeplejeskolen ved Rigshospitalet i 1970.

Vesterdal var i en årrække hovedforfatter og redaktør på en de mest læste lærebøger i sygepleje i 1990'erne “Sygepleje - teori og metode I II III”. Gennem 17 år havde hun ansvaret for det sygeplejefaglige stof i Sygeplejersken.

Vesterdal var kendt for sine stærke meninger, som hun udtrykte bl.a. i klummen “5 faglige minutter”, ikke altid lige diplomatisk. Hun var en del af en række skribenter, som skiftedes til at skrive en klumme. Når man læser en del af de gamle blade igennem, kan man se, at hendes indlæg ofte var provokerende; der er en del svar på hendes klummer, og hendes holdninger er ikke altid lige vel modtagne. Hendes indlæg blev ofte mødt af rasende modargumenter fra bladets læsere.

Vesterdal var altid solidarisk med patienten, som skulle være synlig i artiklerne; sygepleje var ikke til for sygeplejerskernes skyld (Vesterdal 2006)(Johnsen 2006).

Vesterdal gik på pension i 2006 (Johnsen 2006).

Jeg har udvalgt to af Vesterdals klummer fra Sygeplejersken og et afsnit fra Sundheds- og Sygepleje bind 1 til analyse.

I Vesterdals lærebog fra 1996 skriver hun om sygeplejens historie og sygeplejeteoriens historie. Men Vesterdal kommer ikke ind på kaldstanken i sygepleje før hun i sin gennemgang af Katie Erikssons omsorgsteori må berøre kaldstanken, som Eriksson beskriver den.

Formålet med teksten er, at præsentere en del af Erikssons omsorgsteori for sygeplejestuderende, da den (teksten) er en del af en lærebog i sygepleje - men ikke blot en præsentation, også Vesterdals kommentar, da teorien åbenbart ikke kan stå alene.

Vesterdal begynder med at beskrive Erikssons kaldstanke, som i store træk går ud på, at fordi der inden for omsorgsfagene sker så mange forandringer, kræver det stor entusiasme, hengivenhed og arbejdsglæde - disse følelser opstår, når man beskæftiger sig med noget, som man selv tror på og oplever som vigtigt, med andre ord, er kaldet til. Ifølge Eriksson er kaldet en personlig og etisk stillingtagen, som ikke er i konflikt med videnskab eller profession. At være kaldet, siger Eriksson, er at lade kærligheden udgøre kilden til vor kraft; generøsitet og glæde bliver vor grundholdning til livet og til menneskene (Vesterdal 1996).

I afsnittet herefter kommer Vesterdal med sine egne kommentarer til denne kaldsetik. Vesterdal mener, at nogle nok vil afvise selve begrebet kald, men at hun finder Erikssons brug af begrebet vigtigt - det er indholdet af tanken som er væsentlig, nemlig det at tro på vigtigheden af sit arbejde. Vesterdal skriver:

“Katie Erikssons brug af begrebet kald, finder jeg vigtigt, selvom ordet vil få mange til at stejle” (Vesterdal 1996, s.75)

De ord som Vesterdal i denne tekst benytter når hun beskriver kaldet, knytter sig til Erikssons beskrivelse af kaldsetik; det er ord som arbejdsglæde, entusiasme og engagement. Alle positivt ladede ord som ikke henviser til en sygeplejerskes egenskaber, men i højere grad hendes tilgang til faget. Hvis en sygeplejerske ikke går til arbejdet med denne tilgang, forsvinder omsorgen, og kun sygeplejeteknologien er tilbage, skriver Vesterdal. Kort kan det siges, at kaldet som begreb forholder Vesterdal sig ikke til, men at hun mener, at de positive sider som kaldet indeholder, er gode for sygeplejen og omsorgen.

Når Vesterdal skrev sine klummer, var det ofte som reaktion på en aktuel situation, f.eks. omtale af sygeplejersker i medierne. I klummen "Er Florence helt død" reagerer Vesterdal på et af de slogans, som blev brugt ved konflikten i 1995, som var "Florence er død". Vesterdal protesterer over symbolikken, hvis det betyder, at sygeplejersker fraskriver Nightingales indflydelse på sygeplejen (Vesterdal 1998, II).

Vesterdal stiller i teksten spørgsmålstejn ved, hvad det er ved Nightingale, som nutidens sygeplejersker fornægter. Herefter gennemgår Vesterdal Nightingales banebrydende arbejde for sygeplejen - mange af Nightingales tiltag lagde grunden for den sygepleje, der udføres den dag i dag. Og det er dette budskab, som er Vesterdals formål med at skrive teksten.

Modtagerne af teksten er læsere af Sygeplejersken, og især de sygeplejersker som var med til at postulere, at Florence er død, og som Vesterdal tydeligvis mener, mangler viden om den del af sygeplejens historie.

I et af afsnittene gennemgår Vesterdal det, at Nightingale "føjte sig kaldet" som begrundelse for, at nutidens sygeplejersker skulle afskrive hende. Hun skriver:

"Florence Nightingale havde måske nok følt et guddommeligt kald. Sådan udtrykte man sig dengang. Man kan også se sådan på det, at hun måske har været nødt til at påkalde sig Vorherres opbakning for at få lov til det, hun havde lyst til, for at overvinde modstanden i familie og omgangskreds. At henvise til et guddommeligt kald har nok været et betydeligt bedre argument, end hvis hun havde sagt 'jeg vil gerne kunne forsørge mig selv og have et udviklende arbejde med karrieremuligheder. Jeg er ambitiøs og kan lide at organisere, lede og have magt. Jeg holder ikke ud at skulle leve et liv i underdanighed og afhængighed af magtfulde små og store mænd, som jeg har rigeligt med evner til at konkurrere med. I øvrigt er fattige og syges kår så rystende elendige, at det vil kunne holde mig engageret og oprørt hele mit arbejdsliv.'" (Vesterdal 1998, II)

Ligesom i teksten fra lærebogen forholder Vesterdal sig ikke til kaldet som et selvstændigt begreb, snarere ser hun nærmest helt bort fra det, og det bliver i hendes optik en "historisk kuriositet". Til gengæld er det, man kan kalde 'kaldets indhold' og de gode handlinger, som Nightingale fik udført under det påskud, at hun var kaldet,

meget positivt omtalt i denne kommentar. Igen er det positive ord som engagement, Vesterdal henviser til i sin beskrivelse af kaldet.

Den anden klumme "Følelsepornografi" er en kommentar til et fjersynsprogram i 1998 på TV2, som hed "Mellem to verdener" - TV2 havde fulgt arbejdet på en onkologisk afdeling gennem to måneder. Til start skal siges, at ordet kald ikke bliver nævnt i klummen, men til slut i teksten kommer Vesterdal ind på nogle terminologier, som hører den traditionelle kaldstanke til. Bl.a. skriver hun:

"..denne konstante kredsen om sygeplejerskers følelser", "Almindelig snusfornuft, hyggesnak med patienterne", "..det er dog fantastisk, at der ikke et eneste sted vises eller fortælles om, hvad sygeplejen består i, hvad den skal føre til, hvilken viden der ligger bag, eller i hvilken grad det lykkes", "Endnu engang er sygeplejen blevet fremstillet som et fag, hvor det er tilstrækkeligt med et varmt hjerte og bløde hænder" (Vesterdal 1998, I)

Formålet med Vesterdals klumme er at gøre opmærksom på, at hun synes, der er en fare ved at beskrive sygeplejersker uden at vægtlægge sygeplejefagligt indhold, det fjerner fokus fra patienterne. Ved blot at fokusere på sygeplejerskers udmærkede menneskelige egenskaber og deres egen udvikling, sker netop dette.

Vesterdal kritiserer de viste sygeplejerskers faglighed. Hun skriver, at sygeplejersker bliver karakteriseret som "sårbare engle" - og som nogle der ikke har noget imod at overtage deres patienters lidelser. Et billede på sygeplejersker som, siger Vesterdal, overskygger stort set al form for faglighed. I stedet for at fokusere på patienterne, bliver der fokuseret på sygeplejerskers følelser i forbindelse med pleje af terminale patienter; "Alvorligt syge mennesker, der omtales som et middel til andres selvrealisering", skriver Vesterdal.

Samlet set kan man ud fra teksterne sige, at kaldstanken ikke er noget, som er aktuelt for Vesterdal - i bedste fald er det en harmløs del af sygeplejens historie - en kuriositet, i værste fald fører det til en indstilling til sygeplejen, som fjerner fokus fra faglighed og patienten.

5.2 Sammenfatning og sammenligning af teksternes italesættelser af kaldet

I dette kapitel vil jeg kort sammenfatte, hvorledes teksternes forfattere italesætter kaldet i sygeplejen, derefter vil italesættelserne blive sammenlignet med hinanden i den grad,

det er relevant, dvs. der vil ikke slavisk blive foretaget en sammenligning mellem alle teksterne.

Sammenfatning af teksternes italesættelser

Tiden før 1930'erne er repræsenteret af Munck med hendes tekst fra lærebogen. Kaldet bliver beskrevet som noget, en sygeplejerske skal være værdig til - og det bliver hun ved at have en række gode egenskaber, f.eks. lydighed, opofrelse, selvforglemmelse. Endvidere lægger Munck vægt på, at kaldet er en af de vigtigste drivkræfter for en sygeplejerske, i kontekst hertil henviser hun til den kristne tro.

Fra 1930'erne bliver der præsenteret to forskellige synsvinkler på kaldet; Hiort-Lorenzens udelukkende negative opfattelse af begrebet kald, og Grosens forklaring på hvorfor kaldet før var religiøst, men nu (1938) var et ord, som kunne bruges af alle, også ikke religiøse, altså en positiv beskrivelse af kaldet. For Hiort-Lorenzen var kaldet i sygeplejen lig med en nonnes livsindstilling, og sygeplejerskers levevis bliver derved præget af en middelalderlig tankegang. Grosen skriver om kaldet, at det rækker ud over blot arbejdet, men også videre til de pligter som ikke strengt taget hører til arbejdet. Hun beskriver kaldet til sygeplejerske som et privilegium. Endvidere skriver hun, at det er i mødet med patienten, at kaldet bør komme til udtryk.

I 1950'erne blev der ikke talt meget om kaldet i sygeplejen. I teksten af Funding lægges der dog fortsat vægt på sygeplejerskers personlige indstilling til faget, hvilket er en reminiscens af Muncks kaldstanke og den traditionelle vægtlægning af kaldet hos sygeplejersker; derudover pointerer Funding kraftigt den kvindelige side af sygeplejergerningen.

Til sidst er 1990'erne repræsenteret med Vesterdals tekster fra lærebog og Sygeplejersken. Vesterdal forholder sig i en kommentar til Erikssons kaldstanke ikke til kaldet som begreb, men omtaler indholdet af kaldstanken væsentligt, som er f.eks. entusiasme og engagement. I en af sine tekster fra Sygeplejersken forholder Vesterdal sig på samme måde til kaldet, altså uden at tage stilling til selve begrebet, men hun omtaler meget positivt de handlinger, som sygeplejersker (her Florence Nightingale) har udøvet i kaldets navn. I den sidste tekst af Vesterdal skriver hun om sygeplejerskers menneskelige egenskaber og faren ved kun at fokusere på disse og derved fjerne fokus fra sygeplejefagligt indhold. Ved at beskrive sygeplejersker som sårbare engle, og nogle

som ikke har noget imod at overtage patienters lidelser, mener Vesterdal, at der bliver for stor fokusering på sygeplejerskers følelser end deres reelle arbejde.

Sammenligning af teksternes italesættelser

I teksten af Munch fra 1926 beskriver hun kaldet med ord som selvforglemmelse, lydighed og opofrelse, dette gør Hiort-Lorenzen også blot otte år senere. Altså er Hiort-Lorenzens ordvalg stort set det samme som Muncks, men med en helt anden vægtning af ordene. Når Munck i sin tekst skriver opofrelse har det en tydelig positiv mening, hos Hiort-Lorenzen er det negativt. De to kvinder er fra den samme tidsperiode, derfor er det ikke udviklingen af kaldstanke, der her er tale om (og hvis det er, så kun i sin spæde begyndelse), men forskellige livssyn. Ord som er prægede af den kristne tro, som selvbeherskelse og selvforglemmelse er negative for en person med kommunistisk livsindstilling. I de to tekster er det ikke tiden, der adskiller dem, men forskelligt livssyn.

I sammenligningen af Muncks tekst med Grosens tekst som blot er 14 år ældre, er den største forskel, at kaldet i noget mindre grad knyttes til religiøsitet i Grosens tekst, mens der i Muncks tekst specifikt knyttes an til den kristne tro. Der er også den forskel, at kaldet bliver beskrevet som noget, der naturligt er til stede hos alle sygeplejersker i Muncks tekst, mens Grosen ikke som udgangspunkt går ud fra, at alle sygeplejersker er kaldede.

For Funding er Muncks syn på kaldet i sygeplejen blevet en del af sygeplejens historie - selvom Funding selv havde været med til at redigere Lærebogen i Sygepleje, hvor Munck havde skrevet indledningen, og den stadig blev anvendt af sygeplejestuderende. Det ser ud til, at tiden i 1954 er løbet fra den kristne dimension af kaldet i sygeplejen, selvom Nightingales løfte fortsat benyttes.

Der går en lige linie fra Hiort-Lorenzens tanker om kaldet til Vesterdals. For dem begge er kaldet en del af historien, og ikke et begreb som moderne sygepleje har brug for. Forskellen er blot, at for Hiort-Lorenzen stod kaldet i vejen for rettigheder, for ordentlig løn og levevis, mens kaldet for Vesterdal mest er en historisk kuriositet - ikke noget hun tager alvorligt. Dette ses tydeligt ud fra deres tekster; Hiort-Lorenzens stykke litteratur er politisk propaganda⁸, og hendes retorik i teksten er da også opflammende, og hun lægger ikke fingrene imellem i sin beskrivelse af sygeplejersker vilkår i datidens

⁸ Propaganda : Information, ofte ensidig, som udspredes for at påvirke andre til at tænke, mene, føle eller gøre noget bestemt (Den Danske Ordbog 2011, 2)

Danmark. I kontrast dertil er Vesterdals tekst i højere grad en kort, lidt affærdigende beskrivelse af kaldet. Man kan sige, at kaldstanken havde indflydelse på Hiort-Lorenzens dagligdag og arbejdsvilkår, mens det reelt er noget, som hører fortiden til for Vesterdal.

5.3 Perspektiver

Flere perspektiver træder frem, når man ser nærmere på de analyserede tekster. Her præsenteres de tre udvalgte perspektiver:

Kaldets historiske perspektiv

Det historiske perspektiv af kaldet er at finde i næsten alle de analyserede tekster. Dette ses kun i mindre grad i Muncks tekst, mens Hiort-Lorenzen skriver om kaldet helt tilbage til middelalderlig tid, og om hvorledes kaldet blev opfattet i 1800-tallet. I Grosens tekst går hun ikke længere tilbage end nogle få årtier i sin analyse af kaldet i sygeplejen, men

Fundings tekst ser tilbage på flere historiske perioder i sygeplejens historie, bl.a. de islandske sagaer, og da kaldet som historisk kategori er den eneste reelle virkelighed for Vesterdal, ser hun også kaldet i et historisk perspektiv.

Det er derfor relevant nærmere at belyse det historiske perspektiv af kaldsbegrebet i teksterne.

Kaldets religiøse perspektiv

At kaldet oprindeligt er et religiøst begreb, kan udledes af teksterne af alle forfatterne, men skinner især igennem hos Munck, Hiort-Lorenzen og Grosen - altså de tidlige tekster. Alle forfatterne har som baggrund protestantisk kristendom.

Hos Munck skinner hendes egen tro igennem i beskrivelsen af sygeplejens kald, hos Hiort-Lorenzen er teksten præget af hendes politiske livssyn, og kaldet og kaldets religiøse dimension bliver omtalt på en negativ måde. Også Grosens tekst er præget af hendes kristne livssyn, bl.a. henviser hun til teologers og religiøse autoriteter når hun italesætter kaldet.

Da kaldet er religiøst i sin oprindelse, og da dette også tages op og nævnes af alle forfatterne, finder jeg det naturligt at se nærmere på og belyse dette perspektiv.

Kaldets personlige perspektiv

Når jeg skriver personligt perspektiv, tænker jeg først fremmest på det indre incitament og drivkraft, der driver kaldet. Overraskende nok er det begrænset, i hvor høj grad dette er beskrevet i teksterne.

Tydeligst ses dette i Grosens, Fundings og Vesterdals tekster og til dels også hos Munck. Hos Grosen fordi hun skriver om, hvorledes et menneskes kald rækker videre end til blot selve arbejdet, men at det vokser frem af alle de forhold, der grupperer sig omkring et menneske.

Fundings tekst rækker også ind i det personlige rum, når hun skriver om sygeplejerskens møder med mennesker på svære tidspunkter i deres liv, og at de derfor har brug for at blive mødt med godhed og kærlighed.

Hos Vesterdal træder det personlige perspektiv frem, især når hun skriver om, hvorledes sygeplejersker møder terminale kræftpatienter, og når hun i sin kommentar til Eriksson skriver om omsorg og entusiasme.

Selvom det personlige perspektiv er begrænset, er det alligevel en vigtig del af kaldstanken, derfor er det medtaget til at blive belyst yderligere i diskussionen.

6.0 Diskussion

I det følgende diskussionsafsnit vil hvert af de ovenstående perspektiver blive gennemgået og den beskrevne teori inddraget for at belyse de forskellige aspekter af kaldsbegrebet.

6.1 Kaldets historiske perspektiv

I diskussionen om det historiske perspektiv af kaldet vil jeg anvende den indsamlede viden om kaldets og sygeplejens historie som beskrevet i afsnit 4.0.1 og i indledningen.

Kaldet er en del af sygeplejens historie. Dette fremgår klart af alle de analyserede tekster. Muncks tekst er i det store og hele selv en del af historien om kaldet i sygeplejen, idet hendes tekst medtager ideen om kald som en helt naturlig del af

sygeplejen, og hun henviser derudover til Nightingale-løftet i sidste del af sin indledning. Munck skriver om at "vandre i Sygeplejerskens Kald" - hvilket viser, at kaldet og erhvervet ikke er adskilt endnu. Den passer ligeledes ind i den periodisering, som Malchau har lavet over kaldet i dansk sygepleje, hvor hun skriver, at perioden 1900-1932 er det religiøse kald om næstekærlighed, som er det gældende (Malchau 1998).

I Hiort-Lorenzen tekst ser hun helt tilbage til klostre i middelalderen i sin søgen efter forståelse af kaldet i sygeplejen - og på forsiden af Hiort-Lorenzens bog vises der en procession med nonner i rad og række iklædt den traditionelle nonne-dragt - hvilket er med til at lægge tryk på en af hendes pointer; at sygeplejerskeløftet er en reminiscens af et nonne-løfte. Hiort-Lorenzen skriver i første del af sin bog om, hvorledes nonner var de første sygeplejersker i Danmark, og at der var nogenlunde de samme motiver for en nonne at søge til klostret i middelalderen, som kvinder i dag (1934) søgte at blive sygeplejersker, nemlig ønsket om økonomisk frigørelse fra hjemmet udenom ægteskab og et menneskekærligt ønske om at pleje de syge. Hiort-Lorenzen ser en lige linje (om end lang linje) fra middelalderens klostre til Florence Nightingales sygeplejeløfte. Hiort-Lorenzen skelner ikke imellem protestantiske og katolske kristne i denne tekst, idet hun drager paralleller mellem diakonisser (som kommer fra en protestantisk tradition) og nonner (som er katolske).

Hiort-Lorenzen er endvidere i høj grad præget af den tid, hun selv skriver teksten ind i. Bogen er et opgør med den traditionelle idé, at en sygeplejerske skal have en særlig indstilling til faget, men hun vedholder dog at faget er bundet til kvinders trang til at tage sig af de svage og syge - dette stemmer også overens med Malchaus periodisering af kaldstanken i dansk sygepleje, hvor kaldet i denne tidsperiode er knyttet til kvindekønnet, og Hiort-Lorenzen kalder da også sygeplejen et erhverv for kvinder.

Hiort-Lorenzens tekst er også med til at gøre opmærksom på, at sygeplejersker i de år da hun skrev bogen, havde ringe arbejdsforhold. Men også at sygeplejersker i en vis grad selv var med til at holde deres egen faggruppe nede, f.eks. var det sygeplejersker selv, som mente, at en tredeling af døgnet ville skade patienterne, og derfor havde sygeplejersker langt ind i 1930'erne en arbejdsdag på 12-14 timer dagligt, hvor langt de fleste andre faggrupper havde opnået en 8-timers arbejdsdag (se afsnit 4.0.1). Om dette skriver Hiort-Lorenzen, at sygeplejersker bliver ideologisk påvirkede af romantiserede

billeder af en opofrende sygeplejerske, som udsendes af den konservative presse, og dette får sygeplejersker til at føle sig bedre og anderledes end andre faggrupper (Hiort-Lorenzen 1934, s. 18). Det vil sige, at tidsperiodens arbejdsvilkår for sygeplejersker har stor indflydelse på, hvorledes Hiort-Lorenzens tekst er skrevet. Den er skrevet som et modsvar på ringe arbejdsforhold.

Grosens tekst er også præget af den tid, den er skrevet i. Bl.a. henviser Grosen til debatten om den 8-timers arbejdsdag, som pågik i de år. Grosen vil ikke være med til at kalde det arbejde, den foregående generation havde, for slavearbejde - hun går heller ikke direkte imod tre-delningen af døgnet; men skriver dog, at en bundethed til arbejdet vil give en rodfæstet tilværelse. I det hele taget virker det som om, Grosens holdning til den nye arbejdstid er en smule ambivalent, men hun ender dog med at konstatere, at det vigtigste er at pleje de syge og røgte sit kald inden for alle forhold i sundhedsvæsenet.

I Fundings tekst rækker hun også bagud i tiden for at understrege sine pointer. Hun henviser bl.a. til Florence Nightingale, og hvorledes hun oprettede en sygeplejeskole. Funding ser i hendes nutid, at sygeplejen er ved at ændre form og i højere grad bestå af administrative og tekniske opgaver - hvilket også svarer til den rivende udvikling sundhedsvæsenet havde været ude i, da teksten blev skrevet. Funding er i mindre grad, i denne tekst, optaget af sygeplejerskers arbejdsforhold, og da teksten er skrevet i 1954, altså to år efter at sygeplejerske-titlen blev beskyttet og på et tidspunkt hvor der er relativ ro når det gælder det fagpolitiske, er hendes fokus sygeplejens forandring i et stadig mere moderne sygehusvæsen.

I Vesterdals tekster ser hun kaldet som noget, der udelukkende er historisk. F.eks. i sin beskrivelse af Nightingales kald - her inddrager hun datidens forhold for kvinder i sin forklaring af kaldet. Og da Nightingale er fra en tid, hvor kvinder ikke traditionelt var selverhvervende, måtte hun bruge et "guddommeligt kald" som en slags undskyldning for at blive netop det.

For Hiort-Lorenzen, Vesterdal og til dels også Funding er kaldet i sygeplejen et overstået kapitel og er blevet til en del af historien. Mens det for Munch og Grosen stadig er et relevant og levende begreb i sygeplejerskens dagligdag.

6.2 Kaldets religiøse perspektiv

I dette afsnit vil teksterne blive belyst ud fra Webers kaldsopfattelse og Martinsens udlægning af samme.

I alle teksterne bevæger forfatterne sig inden for den kristne tro, når de skriver om religiøsitet i forbindelse med kaldet - det betyder, at jeg i dette afsnit ikke vil komme ind på andre trosretninger end den kristne (og protestantiske) tro.

Jeg vil anvende to aspekter af Martinsens udlægning af Webers tekst i denne diskussion. Det ene aspekt er den i højere grad rendyrkede opfattelse af det borgerlige kald, som Weber skriver om i sin bog, og som Martinsen skriver, er kaldets forvandlinger. Det andet aspekt er det, som Martinsen kalder kaldets dobbelthed.

Martinsen skriver, at Webers bog om den protestantiske kaldsetik kan læses som en bog, der beskriver kaldets forvandlinger. Kaldet (for alle, ikke blot gejstlige) blev sat i verden af Martin Luther; i Webers optik er Luthers kaldsforståelse en opgave stillet af Gud, og den er knyttet til fællesskab og verdsligt arbejde. Dette er udgangspunktet for Webers senere idealtypiske udlægninger af kaldets forvandlinger; disse forvandlinger er knyttet til den efter-reformatoriske kristendom indenfor den asketiske protestantisme (Martinsen 2004, s. 103). I den asketiske protestantiske kaldsetik er det sjælens frelse som er kernepunktet. Kan disse forvandlinger ses i beskrivelsen af kaldet i de valgte tekster?

Når det gælder kaldets dobbelthed skriver Martinsen, at nogle diakonissesyggeplejersker i 1800-tallet led under en dobbelthed i deres kaldsforståelse. Hun skriver, at der er forskellige kaldsopfattelser, som kommer til udtryk i spændingen mellem religiøst liv og praktisk handling⁹. På den ene side indeholdt disse sygeplejersker en inderlighed, selvfornægtelse og ydmyghed og gav sig fuldt og helt til troen, mens de på den anden side havde de et brændende socialt engagement og ved at handle ret i forhold til dette engagement, kunne deres pietistiske kald og sociale engagement skabe en splittelse i deres lydighed. Man kan sige, at de var splittet mellem tro og gerninger (Martinsen 2004, s. 107).

Munck skriver om, hvordan den gode sygeplejerske går i sin "Mesters Fodspor", og om hvordan hun bringer velsignelse til andres og eget liv (Munck 1926, s. 13). Derudover hæfter Munck en række gode egenskaber til en sygeplejerske, som er kaldet - dvs. kaldet viser sig i ens handlinger og omgang med andre mennesker. Dette tolker jeg som,

⁹ Her henviser Martinsen især til diakonissesyggeplejersker, men i dette speciale bruges analogien også når sygeplejersker (som ikke er diakonisser) taler om at være kaldede.

at Munck i bund og grund har en luthersk kaldsoverbevisning fordi, den netop er knyttet til fællesskab med andre mennesker, og det verdslige arbejde som sygeplejerske trods alt er.

Denne kaldets dobbelthed som Martinsen skriver om, som diakonissesygeplejerskerne led under - at de var splittet mellem tro og gerninger og lydighed overfor de religiøse følelser og til dels autoriteter, og ansvaret for den andens livsmuligheder, viser sig ikke i Muncks tekst. Hun ser ikke nogen splittethed mellem at være lydige overfor autoriteter (selvom Munck dog ikke i denne tekst kommer ind på religiøse autoriteter) idet hun understreger lægers absolutte autoritet på hospitalerne og opfordrer sygeplejersker til at anerkende deres egen uvidenhed i forhold til deres overordnede (Munck 1926, s.12), her både læger og overordnede sygeplejersker. Derved bliver Muncks kaldsbeskrivelse på en gang meget luthersk, og kan alligevel læne sig op ad pietistisk kaldsetik, dvs. det, som Martinsen beskriver som et kaldets dobbelthed.

Når det gælder Hiort-Lorenzens bog fra 1934, er der det problem, at hun ikke ser nogen væsentlig forskel mellem den protestantiske og katolske kaldelse. For Hiort-Lorenzen er der ikke forskel på, hvordan en katolsk nonne i middelalderen formulerer kaldet, og hvordan en (kristen) sygeplejerske i 1930'erne formulerer kaldet; Weber skriver i et afsnit i sin bog om, hvordan Luthers kaldsbegreb adskilte sig fra det katolske. Det katolske kald var i høj grad bundet til gejstlige embeder, såsom munk, nonne og præst. Denne kaldstanke tager Luther kraftigt afstand fra. Weber skriver, at Luther anså munkelivet som helt værdiløst til retfærdiggørelse overfor Gud, mens det verdslige kaldsarbejde bliver et ydre udtryk for næstekærlighed (Weber 1920/1995, s. 49). Derfor kan man ikke ud fra denne tekst sige noget om kaldets omdannelser. Til gengæld er det tydeligt, at Hiort-Lorenzen genkender kaldets dobbelthed, selvom hun ikke selv er kristen, og ikke selv erkender et kald i forhold til sin sygepleje. Hun skriver f.eks., at “..der skal mod til at tilkendegive en selvstændig opfattelse, der gaar imod den traditionelle.” (Hiort-Lorenzen 1934, s. 16). Hun ser, at der inden for sygeplejens verden, er en del skrevne og uskrevne love om sygeplejerskers lydighed (Hiort-Lorenzen kalder det “som en klosterorden”), og at denne lydighed, ifølge Hiort-Lorenzen, forhindrer selvstændig virksomhed.

I Grosens tekst er der i høj grad tale om en omdannelse af kaldet - hun går fra det pietistiske kaldsbegreb til et kald, der i højere grad ser tilbage til Luthers kaldstanke.

For Grosen lægger vægt på, at det er i mødet med patienten, at kaldet skal folde sig ud, dvs. det, som Luther beskriver som fællesskab med andre. Grosen henviser også til kaldets dobbelthed, når hun beskriver en kaldstanke, hvor lydighed og arbejdsomhed spiller en afgørende rolle, det gælder generationen af sygeplejersker før den nuværende, (i 1938) som arbejdede i to-holdsskift og dermed mellem 12 og 14 timer dagligt.

I Fundings tekst ses kaldets omdannelser på den vis, at hun på samme måde som Grosen har bevæget sig "tilbage" til den oprindelige lutherske kaldsetik - hun skriver om sygeplejersker, at der er brug for, at de er varmhjertede og hjælpsomme. Funding forholder sig ikke i denne tekst til kaldets dobbelthed.

Hos Vesterdal ses der ikke et tydeligt religiøst perspektiv, når hun omtaler kaldet, kun i teksten om Nightingale. Men igen er den cirkulære bevægelse af kaldets omdannelse til stede, og teksten befinder sig nær den lutherske kaldsetik, når hun skriver om arbejdsglæde, omsorg og engagement i forbindelse med kald.

Dog kan det siges, at Vesterdal observerer kaldets dobbelthed, når hun ser tilbage og skriver om Florence Nightingales kald. Vesterdal ser, at det er nødvendigt for Nightingale at udvise en pietistisk holdning til sit liv og angive kald som begrundelse for sin virksomhed for at få opfyldt sine ambitioner. Vesterdal skriver, at det at påkalde sig Guds bevågenhed var sikkert og respektabelt på Nightingales tid; hun kommer dog også ind på, at Nightingale i sin tid mødte megen modstand, når hun arbejdede på at opnå sine mål, og dette tolker jeg, som at Nightingale, i Vesterdals optik, indimellem blev fanget i den dobbelthed i kaldet, som Weber skriver om.

Samlet kan det siges, at når det gælder det religiøse perspektiv i kaldstanken i sygepleje, så sker der den udvikling, at jo mere teksterne nærmer sig moderne tid, jo mere vender forfatteren tilbage til Luthers oprindelige kaldsetik, fremfor den mere pietistiske som var gældende i 1800-tallet. Og jo mere sygeplejen bliver et selvstændigt fag, og ikke blot er lægens medhjælper, i jo højere grad faser kaldets dobbelthed ud, og de sygeplejersker som føler sig kaldede, er ikke længere splittet mellem at følge det kald, som de har til at hjælpe syge og socialt nødstedte og lydighed over for autoriteter. Martinsen udtrykker det bedst, når hun skriver:

"Vil det dermed sige, at troen ikke bliver betingelsen for næstekærlighed, at selvopofrelse ikke nødvendigvis har med undertrykkelse at gøre? I så fald nærmer vi os den tidlige Luthers ståsted: at tro har med ord og sakramenter at

gøre, at kaldet som en verdslig opgave i denne verden har med mit medmenneske at gøre - at det handler om at møde ham med agtelse.”

(Martinsen 2004, s. 109)

6.3 Kaldets personlige perspektiv

I dette afsnit vil jeg benytte mig af Løgstrups teori om den etiske fordring, når det personlige perspektiv i teksterne bliver belyst.

Interessant nok er det personlige perspektiv i teksterne begrænset. Her tænker jeg på, hvad forfatteren ville skrive om en sygeplejerskes indre incitament til kaldet. Når alt kommer til alt, så er et kald vel noget, der er personligt.

Løgstrups teori om den etiske fordring drejer sig om interdependens¹⁰ - i mødet med et andet nødlidende menneske vil der inde i os være en fordring om at hjælpe dette menneske, fordi vi som mennesker vedkommer hinanden (Løgstrup 2004).

Når der ses på Muncks tekst, er der en hel del ydre faktorer, som spiller væsentlige roller i sygeplejerskers kald og dermed virke; det indre er kun nævnt flygtigt henimod slutningen af teksten, men understreges dog som en væsentlig del. Munck skriver nemlig at en sygeplejerskes hele væsen og liv er fast knyttet til hendes gerning. Det tætteste man kan komme til at belyse Muncks tekst i forhold til Løgstrup, er i beskrivelsen af en sygeplejerskes karakteregenskaber - f.eks. når Munck skriver om egenskaberne sympati og taktfølelse - her kommer Munck nemlig også ind på tillidsbegrebet. Hun skriver:

“... denne (familiaritet) nedbryder Tilliden og den usynlige Skranke, som en Sygeplejerskes naturlige Værdighed bør sætte” (Munck 1926, s.11)

Altså fordrer arbejdet som sygeplejerske, mener Munck, at der er tillid mellem sygeplejersken og hendes patient. Og det er netop en af de fundamentale livsytringer, som er en del af den etiske fordring i følge Løgstrup (Løgstrup 2008, s. 24).

I Grosens tekst fokuserer hun i høj grad på, at kaldets vigtigste udtryk er i sygeplejerskens møde med patienten, Grosen skriver, at det som er vigtigt i sygeplejen, er mødet med patienten. Hun var bange for, at patienten blot blev til et objekt. Grosen skriver endvidere flere gange i sin tekst, at hun synes, det vigtigste i kaldet er det “at være noget for sit medmenneske” (Grosen 1938).

¹⁰ Interdependens : det forhold at to eller flere enheder er gensidigt afhængige af hinanden (DSDE 2011, 3).

Også Funding lægger vægt på sygeplejerskens menneskelige kontakt til patienten, idet hun ytrer bekymring for, om sygeplejerskers arbejde er ved at blive for teknisk og administrativt, og hendes nøgleord for en god sygeplejerske er hjælpsom og varmhjertet. Hos Vesterdal er det de samme tanker som er i spil - også hun skriver om arbejdsglæde og entusiasme i mødet med patienter.

Samlet set er det svært at sige noget konkret om det personlige perspektiv ud fra de analyserede tekster, fordi der i nogen grad fokuseres på andet end det personlige i teksterne, undtaget er dog Grosens tekst. Men det ses dog, at i alle teksterne lægges der vægt på sygeplejerskers kontakt til deres patienter, at det er kærlighed til næsten og tillid, som skal drive sygeplejerskers arbejde. Det kan konstateres, at teksterne mangler Løgstrups skarphed og uforsonlige holdning til den afhængighed, der er mellem mennesker, når han skriver om fordringen der er til stede i ethvert møde mellem mennesker, og om hvorledes vi holder en del af den andens liv i vores hænder (Løgstrup 2008, s. 56). I forhold til Løgstrups radikalitet, kommer det personlige i de fleste tekster til at fremstå velmenende, men dog lidt almindeligt.

7.0 Konklusion

I dette afsnit præsenteres konklusionen på undersøgelsesspørgsmålene.

Specialets første undersøgelsesspørgsmål var: Hvorledes italesætter sygeplejersker kaldet i sygeplejen gennem en periode på 90 år.

Dette spørgsmål har jeg søgt at besvare gennem at tekstanalysere syv tekster af fem sygeplejersker.

Fra 1920'erne bliver kaldet beskrevet som noget, man som sygeplejerske skulle være værdig til gennem at besidde en række gode egenskaber, bl.a. nævnes lydighed og opofrelse. Kaldet beskrives i denne periode som en af de vigtigste drivkræfter for en sygeplejerske.

Fra 1930'erne bliver to forskellige synsvinkler på kaldet præsenteret; det ene synspunkt forholder sig meget negativt til kaldstanken i sygeplejen og betragter kaldstanken som et levn fra middelalderlig tankegang. Det andet synspunkt fra 1930'erne forholder sig positivt til tanken om sygepleje som et kald, og beskriver endvidere at ordet kald ikke længere behøver at være knyttet til religiøs praksis, men kan benyttes af alle.

I 1950'erne lægges der stadig vægt på sygeplejerskers indstilling til sygeplejen, hvilket er reminiscent af tidligere tiders kaldstanke. Der lægges ligeledes fortsat vægt på de kvindelige dyder i forbindelse med sygeplejegeringen. Kaldet som begreb tales der dog ikke meget om i denne tidsperiode.

I 1990'erne bliver der, ligesom i 1950'erne, ikke lagt vægt på kaldet som begreb. Men hvor der tales om kaldet, bliver selve kaldstanken underspillet, mens de handlinger som bliver øvet i kaldets navn, bliver omtalt i meget positive vendinger. Derudover lægges der vægt på faren ved kun at fokusere på sygeplejerskers egen udvikling og menneskelige egenskaber, derved er der risiko for at fokus fjernes fra sygeplejefagligt indhold.

Specialets andet undersøgelsesspørgsmål var: Hvordan udvikler kaldsopfattelsen i sygeplejen sig i denne periode?

Dette spørgsmål er søgt besvaret gennem en diskussion med inddragelse af teori ved Max Weber/Kari Martinsen og K.E. Løgstrup.

Når det gælder en udvikling af det religiøse perspektiv i sygeplejen, ses det, at jo længere forfatteren fjerner sig fra de pietistiske kaldsopfattelser, som var gældende i 1800-tallet og nærmer sig vor tid, jo mere vender kaldsbegrebet tilbage til den oprindelige kaldsetik, som Luther stod for. Og i jo højere grad sygeplejen bliver et selvstændigt fag, i jo mindre grad føler sygeplejersker, at de er splittede mellem at følge det kald, som driver dem til at hjælpe, hvor de ser social nød og den lydighed, som (det pietistiske) kaldet krævede af dem.

Når det gælder det mere personlige perspektiv, er det svært at sige noget afgørende ud fra de analyserede tekster; man kan dog sige, at kærligheden til ens medmenneske og entusiasme for faget ligger som et naturligt krav til sygeplejersker, og dette er gældende i alle teksterne, dvs. gennem 90 år.

Det sidste spørgsmål i problemformuleringen var: Hvordan kan tidsperioden som den angivne tekst er skrevet i, have indflydelse på hvordan kaldet beskrives?

Dette spørgsmål er søgt besvaret i den historiske analyse og i diskussionen af det historiske perspektiv i teksterne.

Som beskrevet i diskussionen af det religiøse perspektiv i teksterne viser "tidens kaldsetik" sig i, at f.eks. er tidlige tekster i højere grad præget af en mere pietistisk holdning til kaldet, og de yngre tekster er i højere grad luthersk prægede.

Teksterne fra især 1930'erne er præget af den fagpolitiske virkelighed, de er skrevet ind i, og dette præger kaldstanken hos forfatterne, som har en henholdsvis negativ og positiv holdning til kaldet.

I de senere tekster er der en beskrevet historisk distance til kaldet i sygeplejen, og dette præger kaldstanken, idet at forfatteren ikke forholder sig til den i forhold til eget og andres sygeplejeliv.

8.0 Kaldet i går, i dag og i fremtiden

Noget af det vigtigste som analysen af kaldet viser, er, at kaldet er et dynamisk begreb. Kaldet er ikke et statisk levn fra fortiden, men et levende fænomen i sygeplejen og det omdanner sig og former sig efter den tid, det optræder i. Sygeplejersker, som skriver om kaldet, får det tilpasset deres egen virkelighed og deres egen tid.

Kaldet har haft en mere end almindelig stor betydning for sygeplejens historie, men får ofte blot en henkastet bemærkning i lærebøger og værker, som beskæftiger sig med sygeplejens historie - og ofte er det sådan, at hvis det endelig bliver omtalt, er det på negativ vis. Det vil være glædeligt hvis kaldet fik en mere korrekt og prominent omtale i værker, der omhandler sygeplejens historie. Sygeplejens tidlige pionerer var drevet i tjeneste af deres kald, og den del af deres historie fortjener den rette opmærksomhed.

Derudover kan det ikke understreges nok, at blot fordi man er kaldet til arbejdet som sygeplejerske, betyder det ikke at man skal underbetales.

Litteraturliste

Andersen B 1995, Farvel Florence, Politiken 10.05.1995, København

Bahnsen P 1935, De kvindeligste kvinder, Tidsskrift for Sygepleje, Årg. 35, nr. 25, København

Balslev Wingender N 1999, Firkløveret og ildsjælene bind I + II, Dansk Sygeplejeråd, København

Becker-Christensen C 2000, red. Politikens ordbog, 1. udgave. Politikens store nye nudansk ordbog, Politikens Forlag, København.

Becker Jensen L 2004, Indføring i tekstanalyse, Roskilde Universitets Forlag, Frederiksberg

Bibelen 1998, Det Danske Bibelselskab, København (Aut. oversættelse 1992)

Birkelund R 2002, Knud Ejler Løgstrup - sansning, samfund og sundhed, i Red. Birkelund R. "Eksistens og livsfilosofi", Gyldendal, København.

Birkelund R 1999, Livsoplysning, Gyldendal Uddannelse, København

Bjørnsson K 2006, Sofie Sygeplejestuderende, Sygeplejersken, DSR blad. nr. 18, København

Den Danske Ordbog 2011, 1, <http://ordnet.dk/ddo/ordbog?query=italesætte>, viewed september 4 2011.

Den Danske Ordbog 2011, 2, <http://ordnet.dk/ddo/ordbog?query=propaganda&search=Søg>, viewed september 4 2011

DSDE 2011, 1, http://www.denstoredanske.dk/Samfund,_jura_og_politik/Religion_og_mystik/Dogmatik/kaldelse?highlight=kald, viewed 4 september 2011

DSDE 2011 2,
[http://www.denstoredanske.dk/Samfund, jura og politik/Sociologi/Sociologer/Max Weber](http://www.denstoredanske.dk/Samfund,_jura_og_politik/Sociologi/Sociologer/Max_Weber), viewed 4 september 2011

DSDE 2011, 3,
[http://www.denstoredanske.dk/Samfund, jura og politik/Samfund/International politik og organisationer/interdependens?highlight=interdependens](http://www.denstoredanske.dk/Samfund,_jura_og_politik/Samfund/International_politik_og_organisationer/interdependens?highlight=interdependens), viewed 4 september 2011

DSR 2011, <http://www.dsr.dk/Sygeplejens%20År/Sider/Sygeplejens-År.aspx>, viewed 4 september 2011

Elstad I 2008, Florence Nightingale og sygeplejen, i Red. Glasdam S & Bydam J : “Sygepleje i fortid og nutid - historiske indblik”, Nyt Nordisk Forlag Arnold Busck, København

Frederiksen K 2008, Om hvordan fattige syge blev hospitalspatienter, og stuekoner blev sygeplejersker, i Red. Glasdam S & Bydam J : “Sygepleje i fortid og nutid - historiske indblik”, Nyt Nordisk Forlag Arnold Busck, København

Foss Ø 1992, Kirkens diakoni i bibelteologisk, historisk og etisk betydning, Aarhus Universitetsforlag

Funding I 1954, Examinander af 1954, Tidsskrift for Sygeplejersker, Årg. 54, blad nr. 10, København

Gadamer H-G 2004, Sandhed og Metode, Systime Academic, Aarhus Danmark

Grosen M 1938, Kald og Erhverv, Tidsskrift for Sygepleje, Årg. 38, blad nr. 42, København

Gyldendals Religionsleksikon 1999, Religion/Livsanskuelse, Gyldendals Bogklubber, Danmark

Hauge S 1963, I troskab mod kaldet - Den Danske Diakonissestiftelse 1863 - 1963, J. Frimodts Forlag, København

Henriksen J-O & Vetlesen A J 2004, Omsorgens etik Grundlag, værdier og etiske teorier i arbejdet med mennesker, Socialpædagogisk Bibliotek, Hans Reitzels Forlag København.

Hiort-Lorenzen E 1934, Sygepleje - “kald eller erhverv”, Mondes Forlag A/S, København

Holen M 2008, Forestillinger om kvinden i sygeplejefaget, i Red. Glasdam S & Bydam J : “Sygepleje i fortid og nutid - historiske indblik”, Nyt Nordisk Forlag Arnold Busck, København

Ilkjær I & Kolsum A, Diakonissernes betydning for sygeplejen i Danmark, i Red. Glasdam S & Bydam J : "Sygepleje i fortid og nutid - historiske indblik", Nyt Nordisk Forlag Arnold Busck, København

Jensen A C 2001, Vi var pionerer, Sygeplejersken, Årg. 101, blad. nr. 9, København

Johnsen G 2006, Tak til Anne Vesterdal, Sygeplejersken, Årg. 106, blad nr. 5, København

Kjeldstadli K 2002, Fortiden er ikke hvad den har været - en indføring i historiefaget, Roskilde Universitets Forlag, Frederiksberg

Koch L 2007, Tekstanalyse, i Red. Vallgård S & Koch L "Forskningsmetoder i folkesundhedsvidenskab", Munksgaard Danmark

Kruckow C 2008, Sygeplejerskerne strejker for ligeløn, Sygeplejersken Årg. 108,blad nr. 8, København

Lausten M S 1997, Kirkehistorie - Grundtræk af Vestens kirkehistorie fra begyndelsen til nutiden, Forlaget Anis, Frederiksberg

Løgstrup K E 2008, Den etiske fordring, Gyldendal Danmark

Malchau S 2000, Kaldet, i Red. Alsvåg H & Gjengedal E "Omsorgstænkning. En indføring i Kari Martinsens forfatterskab", Gads Forlag, København

Malchau S 1998, Kaldet et ophøjet ord for lidenskab, Sygeplejersken, Årg. 98, blad nr. 47, København

Martinsen K 2004, Øjet og kaldet, Munksgaard Danmark

Munck C 1926, Almindelig Sygepleje I Indledning, i :Munck C & Rydgaard F (Red.) 1926, Lærebog og Haandbog i Sygepleje, Dansk Sygeplejeråd Nyt Nordisk Forlag Arnold Busck, København

Olesen A M 2001, Charlotte Munck - Sygepleje - en gerning udøvet i rette ånd, i : Red. Birkelund R "Omsorg, kald og kamp. Personer og ideer i sygeplejens historie" Gyldendal, København

Olesen A M 2003, 1, <http://www.kvinfo.dk/side/597/bio/960/origin/170/>, viewed september 4 2011.

Olesen A M 2003, 2, <http://www.kvinfo.dk/side/597/bio/786/origin/170/>, viewed september 4 2011

Petersen E 1989, Fra kald til fag - kampen om statsautorisation, Dansk Sygeplejeråd, København

Sohn O 2001, Elna Hiort-Lorenzen - et liv i kamp og kærlighed, i : Red. Birkelund R
"Omsorg, kald og kamp. Personer og ideer i sygeplejens historie" Gyldendal,
København

Sygeplejerskeuddannelsen 2008, <http://www.sygeplejerskeuddannelsen.dk/Hvordan-forloeber-uddannelsen/Hvad-siger-de-studerende/Modul-3.aspx>, viewed 4 september 2011.

Søndergaard B 2008, Sygeplejerskerne stemte ja, Sygeplejersken, Årg. 108, blad nr. 13,
København

Weber M 1920/1995, Den protestantiske etik og kapitalismens ånd, Nansensgade
Antikvariat, København

Vesterdal A 1996, Sygepleje - teori og metode I, Nyt Nordisk Forlag Arnold Busck,
København

Vesterdal A 1998 I, Følelsepornografi, Sygeplejersken, Årg. 98, blad nr. 24,
København

Vesterdal A 1998 II, Er Florence helt død, Sygeplejersken, Årg. 98, blad nr. 42,
København

Vesterdal A 2005, Farvel og tak, Sygeplejersken, Årg. 105, blad nr. 24, København

